

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Antonii De Escobar Et Mendoza, Vallisoletani,
Societatis Iesv Theologi, Vniversæ Theologiæ Moralis,
Receptiores Absqve Lite Sententiæ nec-non
Problematicæ Disquisitiones ... Tomus ...**

Lugduni, 1652-1663

Sectio I. De Matrimonij essentia receptiores sine lite sententiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80577](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80577)

LIBER XXV. MATRIMONII ESSENTIA:

PRÆMISSO Sponsalium, iure iam Matrimonij Essentiam expono, indissolubilitatem exprimo, consensum necessarium innuo, Clandestinum Coactum, & Conditionatum enuncio, Præterea de Ministro, & aliis solemnitatibus differo. De debito coniugali, de Divortioque tractatum expono.

SECTIO PRIMA.

De Matrimonij Essentia receptiores sine lite Sententiæ.

CAPVT I.

Essentiam Matrimonij, præceptum, diuisionem, aliasque describo proprietates.

Matrimonij nomen derivatur à matre. Quia mulier nubit, ut mater efficiatur. Appellatur alio nomine Nuptie, Connubium. Nuptie verò & Connubium ab obnubendo, seu velando nuncupantur. Quia quasi nubit obtegitur virgo velamine quodam, dum benedicitur. Appellatur etiam Coniugium ab effectu. Quia duos, ut una caro efficiantur, coniungit, & sub eodem iugo perpetuo colligat. Valq. de Matrimon. d. 10. cap. 1. Filius. tractat. 10. cap. 1. Pontius de Matrim. lib. 1. cap. 1. num. 1.

Olim Matrimonium cum pusillus hominum grex, erat in præcepto. Quia homo tenetur speciem generatione conservare, sicut suum individuum tueri tenetur per cibi sumptionem: & ideo tunc singulos obligabat. Nunc verò, multiplicatis adde hominibus hoc præceptum obligat solum communitatum Rectores, ut necessitate occurrente compellant subditos ad coniugia ineunda Valent. tom. 4. d. 10. question. 1. punct. 4. Vivald. part. 1. de matrim. num. 9. Henric. lib. 11. cap. 1. num. 5.

Verum hoc præceptum naturale sit, ideo obligat necessitate vigente etiam Religiosos, Moniales, & alios castitatis voto obligatos. Quia votum, quod vim habet à propria voluntate non potest præcepto naturali de conservanda specie præiudicare. Imò extrà casum necessitatis conservanda specie, teneretur quis Matrimonium inire sub mortali, quando sequerentur seditiones, & bella in Republica, nisi Principis filius uxorem duceret: & tunc teneretur hic ad coniugium ratione præcepti scandali vitandi, & impediendi Reipublice incommoda.

D 2 da.

MATRIMONII nomen derivatur à matre. Quia mulier nubit, ut mater efficiatur. Appellatur alio nomine Nuptie, Connubium. Nuptie verò & Connubium ab obnubendo, seu velando nuncupantur. Quia quasi nubit obtegitur virgo velamine quodam, dum benedicitur. Appellatur etiam Coniugium ab effectu. Quia duos, ut una caro efficiantur, coniungit, & sub eodem iugo perpetuo colligat. Valq. de Matrimon. d. 10. cap. 1. Filius. tractat. 10. cap. 1. Pontius de Matrim. lib. 1. cap. 1. num. 1.

Matrimonium tripliciter considerari potest. Primo, ut officium naturæ ad liberos procreandos, & definiti potest: Maritalis coniunctio viri, & femine inter legitimas personas individuum vite consuetudinem retinens. Secundo, considerari potest, ut remedium concupiscentiæ, ad servandum in voluptatibus modum. Tertiò, ut novæ legis Sacramentum ad onera Matrimonij divina gratia subleuanda, & definitur: Sacrum signum gratiam conferens, qua & reprimere concupiscentiam, & fideliter cohabitare ad prolem educandam Coniuges valeant. Sanch. l. 2. d. 1. n. 1. Bonacin. de matrim. q. 2. punct. 1. n. 1. Ponti. cap. 2. num. 10.

Cum in Matrimonio plura inveniuntur, nempe mutus consensus, externus contractus, mutua corporum traditio, quodnam vin-

De præcepto Matrimonij naturali.

Obligat præceptum, necessitate vigente, etiam voto castitatis obligatos.

da. Sanch. lib. 2. d. 3. num. 4. Bonac. qu. 2. punct. 3. num. 4. Henric. l. 1. cap. 2. Diana part. 3. de Sacram. resol. 2. 89.

6 Antè Adamí lapsum institutum est Matrimonij, in concupiscentiæ remedium: in noua lege eleuatum fuerit uatum est à Christo, ut esset Sacramentum. Por institutum, id in lege naturæ institutum fuit, & præceptum & quando, à Deo illis verbis Gen. 1. Crescite, & multiplicamini. In nouo autem Testamento eleuatum fuit in Sacramentum, quando Christus dixit: Quos Deus coniunxit, homo non separet. Mat. 19. Reginal. l. 3. num. 9. Henric. l. 1. cap. 2.

7 Status coniugalis inferior coelatu est. Definatur à Trident. sess. 24. can. 10. contra hereticos nostri temporis, qui vel equat Matrimonio Virginitatem, vel etiã præferunt. Pater ex 1. ad Cor. 7. 38. Qui matrimonio iungit Virginem suam, bene facit: & qui non iungit, melius facit. Ratio est, quia coelibatus consilium à Christo Mat. 19. 12. Qui potest capere, capiat: & est Deo grator, habetque plurima spiritualia commoda, quibus coniugalis caret status.

8 Matrimonij diuiditur in Legitimum, Ratum, & Consummatum. Legitimum dicitur, quod legitimum consensu contrahitur, quale est apud infideles: potest que dici, Contractus quidã, quem infideles celebrando non peccant, cū sit in officium, seu propagationem, & conseruationem humanæ naturæ, ac in concupiscentiæ remediũ. Non tamen est Sacramentum; quia infideles caret Baptismo, qui est ianua omniũ Sacramentorũ. Sanch. l. 2. d. 1. n. 9. Setus in 4. dist. 26. q. 2. a. 3. Hoc autem Matrimonij inter infideles contractũ non potest fieri verũ Sacramentũ, etiã postea baptismũ recipiãt. Quia Matrimonium Sacramentũ est essentialiter contractus inter baptizatos initus, qui hic nullatenus poni potest. Ponti. Valsq. Coninch apud Dianã p. 3. de Sacram. resol. 2. 53.

9 Matrimonij Ratum dicitur, quãdo est Sacramentum nondum tamẽ copula carnali consummatum, quale fuit aliquorũ Diuorum qui post initum coniugium ad castitatis exemplum operam nõ dedere licitæ voluptati. Porro inter infideles non potest esse Matrimonium, quod Sacramentum non sit. Quia ex Christi institutione inseparabilis est ratio Sacramenti à contractu Matrimonij. Receptor autem sententia oppositum edocet, de quo sess. 2. Certè Matrimonium ratum aliud est Verum aliud Presumptum. Verum est, vbi nihil esse essentialiter abest. Presumptum, quod verũ esse ab Ecclesia præsumitur, suẽ tale sit, suẽ non. Quia cum Ecclesia ex signis externis iudicet, illud habet pro vero Matrimonio, quod legitimis argumentis tale probatur: & contra presumptionem eiusmodi (inquit Pontifex Cap. 16. qui, de sponsal.) non est probatio admittenda. Item aliud est Clandestinum, aliud Publicum. Clandestinum est, quod quod tã occulte contrahitur, ut exinde legitima probatio nõ appareat. Publicũ est, quod in Ecclesia manifestè est celebratum. Post Tridentinum omnia Matrimonia, quæ præsentiam Parochi, ac testium non habent clandestina censentur, adeoque nulla, vbi Concilium est receptũ, etiã factum per alios multos probari posset.

10 Matrimonium denique consummatum est, quando est iam copula carnali perfectum. Legitimum Con-ge Sanchez d. 1. num. 9. Sotum in 4. dist. 26. q. 2. summatũ. act. ult.

Circà materiam, & formam Sacramenti Matrimonij, tot sunt sententiæ, quot capita. Canus l. 8. de locis topicis, c. 5. docuit, materiam Matrimonij esse consensum coniugum per verba expressum, vel signa; formam verò Sacramentis nũ. verba. Nauar. c. 22. n. 10. putauit, materiam esse consensum mutuum, formam autem verba, quibus consensus exprimitur. Maior. in 4. dist. 26. q. 1. iudicauit, materiam esse verba, formam verò mutuum consensum. Valsq. d. 3. c. 5. Opinatus est, ipsos contrahentes esse materiam formam autem verba Henric. l. 1. c. 2. n. 5. & 6. existimauit, materiam esse verba, quæ à priori contrahente proferuntur: formam verò illa, quæ à posteriori Receptor tamen sententiã edocet, verba, seu signa, quibus consensus exprimitur esse sibi inuicem materiam, & formam. Vnde traditio corporum ipsorum contrahentium est huius Sacramenti materia, forma verò est acceptatio eorundem expressa per verba, vel signa. Quia traditio illa corporum imperfecta est, inepta, & inefficax, donec acceptetur: & accedente acceptatione perficitur, & determinatur Matrimonium: ergo utrãque verba sunt materia, quatenus important traditionem; & sunt forma, quatenus acceptationem important, & sic se inuicem determinant, Sanch l. 2. d. 5. n. 6. Suar. tom. 3. d. 2. sess. 1. Coninch d. 24. numer. 31. Rodrig. cap. 2. 19. Filliuc. tract. 10. cap. 1. n. 7. & 8. Diana part. 3. de Sacram. resol. 2. 51.

Minister huius Sacramenti nunquam fuit Sacerdos, nec antè, nec post Tridentinũ: sed ipsi contrahentes sunt Ministri efficientes Sacramentum. Quia Matrimonium Clandestinum, quod sine Sacerdote celebrabatur antè Tridentinũ, erat verum Sacramentum. Post Concilium autem verba Parochi, vel alterius Sacerdotis non sunt de essentia Matrimonij, sed iis prorsus omisiss, Matrimonium constat. Suar. d. 16. sess. 1. Reginald. l. 3. num. 51. Coninch d. 24. num. 34. Sanch. lib. 2. d. 6.

Potest tamen dici Sacerdos Minister accidentarius, quamvis essentialis non sit. Quia ex officio iungit, & benedicit contrahentes; & per hoc assistendo Matrimonio, & sponsos benedicendo in peccato mortali, mortaliter non delinquit. Quia ipse non ministrat, nec conficit Sacramentum: sed quasi vnus ex testibus, præstantior quidem reputatur. Coniuges verò contrahentes in mortali, licet grauius peccent, quatenus Sacramentum recipiunt, quia obicem apponunt ad gratiam: non tamen delinquant, quatenus ministrant. Quia ipsi nõ sũt Ministri ad id munus consecrati; sed solum illis quadam est necessitate concessum. Suar. d. 16. sess. 4. Henric. lib. 1. cap. 2. Mercer. in supplem. 3. part. qu. 2. dub. 3.

Potest Matrimonium inter absentes per procuratorem celebrari. Quatuor tamen conditio. Potest. Mo- nes requiruntur, ut procurator absentis nomine validum ineat Matrimonium. Prima, ut habeat speciale mandatum ad Matrimonium, nec per procuratorem generale ad omnia negotia. Secunda, ut sit mandatum ad contrahendum cum certa persona, nec sufficit generale ad contrahendum cum quacumque. Tertia, ut procurator per se ipsum exequatur, nec enim substituere potest, nisi expresse hoc in mandato cõtingatur. Quarta, ut tempore quo procurator contrahit, non sit reuocata potestas; si enim sit reuocata,

Se&t. I. De Matrim. Essentia. Recep. Sent. 41

reuocata, quamvis reuocatio lateat procuratorem, & alterum coniugem, est Matrimonium irritum, licet iuramentum de potestate procuratori non reuocanda fuerit premissum. *Cap. fin. de procurat. in 6. Molina de contract. d. 51. Filiuc. tract. 10 c. 1. q. 10. Sanch. l. 2. d. 11. & 12. Henric. l. 1. c. 2. n. 2. Coninch d. 24. n. 67. Præterea, post Tridentinum, requiritur, vt procurator celebret Matrimonium coram Parocho, & testibus aliquin inualidè celebrat. Sicut item inualidum est Matrimonium contractum per literas, quando illud Parocho, ac testibus non impoſcit. Quando verò illis innotescit per literas traditio, & acceptatio vtriusque contrahentis, est validum. Sanch. d. 1. n. 3. Gutier. de Matrim. c. 45. Henric. l. 1. c. 2. n. 6. An autem Matrimonium contractum per procuratorem, aut literas sit Sacramentum, *ſectio. 2. exponam.**

Ætas iure requisita ad Matrimonium valide inueundum, est pubertas, nempe annus duodecimus in ſceminis, in viro autem decimus quartus. Hæc verò ætas in vtroque debet eſſe completa, quamvis latis ſit vltima dies anni duodecimi in ſceminis, & decimi quarti in viro. Idè autem hæc ætas à Canonibus deſinitur, quòd tunc ad copulam habiles præſumantur, & ad coniugalem conſenſum. *Cap. Continebatur. Cap. Atteſtationes. D. Thom. in ſupplem. q. 58. d. 5. Sylui. ibi. Diana p. 3. tr. 4. reſol. 277. & part. 5. tract. 5. reſol. 16.*

Potè ante assignatam pubertatis ætatem in dubio, nec mas, nec ſceminis præſumuntur apti generationi. Vnde ante eam ætatem aſſerenti hanc aptitudinem incumbit onus probandi. Quia præſumptionem contra ſe habet. Nauar. c. 2. n. 2. 9. Couar. 4. Decretal. p. 2. c. 5. num. 3. Faſtor, aliquando malitiam poſſe ætatem ſupplere ad Matrimonij validitatem ante ætatem iure præſcriptam iniri, ſi tunc adſit potentia generandi, & ſufficiens ad ſe obligandum diſcretio. Exprefſe deſinitur *(Cap. De illis. Cap. Puber. Cap. fin. de deſponſ. impub.)*

Quæritur, quanto tempore ante assignatam ætatem malitia ſuppleat. Exiſtimo Iudicis arbitrio reſolueundum. Quia nihil videtur iure præſcriptum. Sanch. d. 104. Scio tamen à Gaſpare Hurtado de matr. d. 22. diſſe. 12. vnus integri anni ſpatium assignari. Quia exprimi id, inquit, in *Cap. Continebatur, de deſponſ. impub.* ac proinde puella habens vndecim completos annos, & puer tredecim annuerans, ſunt proximi pubertati, vt malitia ætatem ſupplente, poſſit valide Matrimonium inire.

Demum contrahere Matrimonium ante ætatem legitimam, eſt peccatum mortale. Quia textus *Cap. 2. de deſponſ. impub.* continet præceptum obligans ad lechale. Dicit enim Pontifex: *Diſtrictius inhihemus*, quibus in verbis prohibitio eſt continens præceptum. Interueniente autem iuſta cauſa, ex licentia Episcopopi, mortale non eſſet, ante ætatem legitimam coniugium contrahere, vt præſato in *Cap. habetur.* Sanch. l. 1. d. 17. n. 5. Gutier. de matr. c. 2. n. 16. Bonac. de matr. q. 1. pun. 4. n. 6. Filiuc. tr. 10. p. 1. n. 259. Ponti. l. 7. c. 65. n. 3. Henric. l. 11. cap. 13. num. 13.

Esob. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. II.

CAPVT II.

De Matrimonij indiſſolubilitate.

Matrimonium ratum ſignificat vnionem diſſolubilem Chriſti cū anima in gratia exiſtenti: conſummatum verò indiſſolubilem eandè Chriſti cum anima repræſentat. Quia ſolū per Matrimonium conſummatum ſunt coniuges vna caro: quare ſolū coniugij conſummationem eam ſignificat coniunctionem, per quam Chriſtus factus eſt vna caro cū Eccleſia per Incarnationis myſterium. Vnde ſecundum omnem ſententiam Matrimonium conſummatum ſaltè iure diuino indiſſolubile eſt. Mat. 19. *Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Quod etiam habet locum in Matrimonio infidelium conſummato. Quia lex Chriſti omnes obligat, licet ex eius diſpenſatione explicata per Paulū 1. Cor. 7. diſſoluatur, ſi alter tantum conuertatur ad fidem. *Cap. 2. de conuerſ. coniug. Filiuc. tr. 10. c. 2. Sanch. l. 2. d. 13. num. 1. Bonac. q. 2. pun. 1. n. 1.*

Quamvis Matrimonium ratum per ſe, & ex ſua natura dicatur perpetuum vinculum, & indiſſolubile, ex privilegio diuino dirimitur Matrimonij rati vinculum per trium votorum ſolemnium in approbata Religione profeſſionem. Vnde coniugatus, qui ante conſummationem Matrimonium huiusmodi profeſſionem gerit, remanet liber à coniugij obligatione, & licitū eſt vxori in ſæculo manenti cum alio Matrimonium inire. Trident. *ſeſſ. 24. can. 6. Leſſi. l. 2. de iuſt. c. 41. Sanch. lib. 2. d. 18. Sylui. in ſupplem. 3. p. qu. 61. art. 2.*

Non autem dirimitur Matrimonium ratum per vota ſimplicia, quæ emittuntur à quibuſdā Tertiariis Diuerſum Dominici, Franciſci, & Auguſtini, qui collegialiter non viuūt, ſed in propriis domibus degunt. Per vota autem Tertiariorum vtriuſque ſexus, qui collegialiter viuūt ſub Prælati regimine ex vi ſuæ Regulæ approbata, ſub qua vota illa emittunt, diſſoluitur Matrimonium non conſummatum. Quia eorum vota abſoluta, & abſque reſtrictione ſunt profeſſio ſolemnis, vt reſpondit Paulus III. conſultus à Patribus Dominicanis. Idem aſſerit Põtius l. 9. c. 8. de votis de gentium propriis in domibus ſub arbitrio ac regimine Prælati. Quia eo ipſo vota eorum ſunt profeſſio ſolemnis. Per vota Equitum S. Ioannis diſſoluitur Matrimonium ratum. Quia eorum profeſſio eſt ſolem. nis, & in ea abſolutæ caſtitaris voto illigantur abſque reſtrictione. Secus dixerim de votis, & profeſſione Equitū D. Iacobi, Calatravæ, & Alcázaræ, quamvis ſint Religioſi. Quia Matrimonium antea factū eſt cõpatibile cū eorū votis, vouet nãque ſolūmodò caſtitatē coniugalem. Præterea per vota Clericorū, & Monialium Ordinis Militaris in claſtro viuentium, diſſoluitur Matrimonium nõ conſummatum. Quia ſunt ſole. nie, & abſoluta. Sanch. l. 1. d. 18. Azor. to. 1. l. 63. c. 6. q. 4. Ponti. l. 9. c. 8. Non deniq; dirimitur per vota Scolarium, & Coadiutorum etiã formatiũ noſtræ Societatis Ieſu. Quia ſunt ſimplicia, licet publicè emittantur. Nec per conſecrationē altæ. rius cõiugis in Episcopopũ, aut per ſuſceptionē Or. dinis Sacerdotij. Quia ius deſcendit ſolèni profeſſione

19
Matrimonij
ſignificatio,
& indiſſolu. bilitas.

20
Diſſolubile eſt
Matrimonij
rati vinculum ob
profeſſionem
ſolemnem in
Religione ap. probata.

21
Quando Ma. trimonium
rati dirimi. tur, vel nõ
dirimitur p. s. vota ſimplicia.

statuit. Sanch. d. 18. num. 7. Valent. tom. 4. d. 10. qu. 3. punct. 1.

22
Vt Matrimo-
nium dicatur
indissolubile
debet esse
consumma-
tum.

Igitur ut Matrimonium dicatur indissolubile, debet esse consummatum: & tale censetur quacumque arte semen recipiatur intra vas naturale, siue penetratio valis fiat, siue non. Et hoc verum, quamvis demonis ministerio semper viri in vase debito recipiatur. Quia ea copula sufficiens est generationi, per eamque sponsi vna caro efficiantur. Non vero consummatur per copulam praecedentem. Quia matrimonialis non est, sed fornicaria.

23
Bimestre
conceditur
a iure sponsis
ad delibera-
ndum circa
Religionem in-
gressum.

Porro bimestre à iure praescriptum ante consummationem Matrimonij est sponsis, non ad profutendum in Religione, quam possunt inire, sed ad deliberandum de Religionis ingressu: ad profutendum enim datur integer annus, qui quidem à Iudice coartari nequit, si sine causa virginti. Quia Tridentinum generaliter, & per verba negativa statuens, ne ante annum fiat professio, est generaliter, & in omni casu intelligendum. Illud autem bimestre concessum sponsis ad deliberandum de Religionis ingressu non est ita praescriptum, quin Iudex possit, causa cognita, illud restringere, aut prorogare. Quia licet quando datur terminus à lege absque Iudicis ministerio, nequeat Iudex restringere, vel prorogare, cum non sit supra legem: sed tamen est, ubi datur ministerio Iudicis: ut contingit in Cap. ex publico, ubi non signatur bimestre, sed mandatur Iudici, ut designet: licet Iudex ab eo bimestri facile discedere non debeat, cum iuris sit terminus. Navar. cap. 16. num. 24. Armil. verb. Divortium, n. 5. Sotus in 4. dist. 27. qu. 3. art. 4. Henric. lib. 1. c. 5. n. 8. Rodrig. c. 238. n. 2. Sanch. l. 2. d. 24. num. 12.

24
Transactio
bimestri, po-
test quilibet
coniux Reli-
gionem inire
si Matrimo-
nium non est
consumma-
tum.

Transactio bimestri, potest quilibet coniux Religionem ingredi, si Matrimonium nondum sit consummatum, quamvis plures anni elapsi sint ab initio Matrimonio, quamvis alter nolit, & antea interuenerit iniusta debiti negatio. Quia, in praefato Cap. Ex publico, de conuers. coniug. absolute conceditur facultas ingrediendi Religionem ante consummatum Matrimonium: & duo menses tantum assignantur, ut intra eos nequeant coniuges cogi ad consummandum: & ut eis transactis, possint cogi, vel ad Religionem incundam, vel ad consummandum.

CAPVT III.

De Causa efficiente Matrimonij, quae est consensus mutus.

25
Ad Matrimo-
nium essen-
tiam pertinet
mutuus con-
sensus con-
trahentium.

Necessarius est ad Matrimonium mutus consensus. Quia in Matrimonio est mutua corporum traditio: sed quod est vnius, non traditur alteri, absque proprio consensu. Imò iuxta receptiorem sententiam per nullam potentiam potest Matrimonium constare absque proprio consensu. Quia consensus est de essentia Matrimonij; res autem per nullam potentiam potest absque sua essentia consistere. Quod si vinculum hoc de potentia Dei absoluta consistere nequit absque contrahentium consen-

sui: multo minus humana potestati hoc erit concessum. Poterit quidem Princeps, quando bono communi expedierit, aliquem compellere, ut alicui nubat; ipso tamen inuito, Matrimonium consistere nequit. Sanch. l. 2. d. 26. Filiuc. tract. 10. cap. 3. qu. 1. Victor. de Matrim. num. 7. Henric. lib. 1. cap. 1. num. 3.

Cum carnalis copula non sit de Matrimonij essentia, sed eius effectus, & operatio: perfectio autem essentialis consistat in mutua corporum traditione ad copulam: hinc consensus Matrimonium constituit, non est explicitè in carnalem copulam; sed in ius ac potestatem ad eam: implicitè autem, & virtute ad copulam tendit. D. Tho. in 4. dist. 18. q. 1. art. 1. Suar. 3. p. q. 29. art. 1. sect. 1. Vinald. de Matrim. n. 50. Henric. lib. 1. cap. 15. num. 1.

Propterea Doctores tria bona constituere, quae necessario debent à contrahentibus intendi, ut Matrimonium sine piculo inear. Primum est bonum Sacramenti, quod inuenitur in Matrimonio, quo coniuges se diligunt, sicut Christus dilexit Ecclesiam, gratiamque recipiant, qua facilius vinculum perpetuum possint tollere. Secundum est, bonum prolis, quae generatur, & educatur ad diuinum obsequium; & licet non semper ea sequatur, saluatur tamen semper in ipso fine intrinseco, ad quem Matrimonium dirigitur. Tertium bonum est fidei, seu fidelitatis, quo coniuges sibi mutuo obligantur ad reddendum debitum, cuique alij corpus negandum. Filiuc. tract. 10. c. 3. q. 3. Bonac. hic, qu. 1. punct. 10. num. 4. Sanch. lib. 2. d. 19. num. 4. Tolet. lib. 7. cap. 2.

Profecto contrahens Matrimonium debet saltem implicitè intendere bonum Sacramenti: quod praestatur, quando non habet contrariam intentionem. Quare si haberet animum etiam corde retentum aduersum bono Sacramenti, intendens non contrahere Matrimonium nisi ad tempus: non esset verum Matrimonium. Non est tamen opus, ut implicitè intendat alia duo Matrimonij bona: imò quamvis haberet intentionem aduersam aliis duobus Matrimonij proximè assignatis bonis corde solo retentam, nec in pactum deducant; Matrimonium valeret. Ratio prioris est, quia de ratione Matrimonij est vinculum esse perpetuum: intendens autem Matrimonium inire dissolubile ad tempus: verè non intendit Matrimonium. Posterioris verò, quia ea intentio nihil attingens ad contractus substantiam auferit; nam posito, quod vellet quis contrahere, obligatur ex vi contractus ad non agendum aliquid contra praedicta bona, non obstante sua intentione. D. Tho. in 4. dist. 31. q. 1. art. 3. Filiuc. tract. 10. c. 3. m. 74. Tabie. v. Matrimonium, 2. q. 3. Sanch. l. 2. d. 19. n. 1. D. Antoni. 3. p. tit. 1. c. 19.

Cum Matrimonium ad copulam ordinatur, & non principaliter ad sobolem, vel ad concupiscentiae remedium, sed ad alios fines indifferentes, Matrimonio tamen extraneos, ut pulchritudinem, diuitias, &c. est peccatum veniale. Quia Matrimonium primario institutum fuit à Deo in naturae officium ad sobolis propagationem; secundario autem in concupiscentiae remedium. Rodrig. tom. 1. c. 240. n. 2. Henric. lib. 1. c. 4. n. 2. Caiet. tract. 12. de mat. qu. 3. Valdui. part. 1. de mat. numer. 68. Si tamen fines indifferentes Matrimonio extranei, sunt solum causa

26
Consensus
Matrimo-
nium con-
stituit non
est explici-
te in car-
nalem co-
pulam, sed
implicitè.

27
Tria Ma-
rimonij bo-
na recen-
sentur.

28
Quidam
bonum Ma-
rimonij
necessario
debet à
contrahen-
tibus inten-
di.

29
Veniale
peccatum
est, Matrimo-
nium ob
copulam
contrahere.

Sect. I. De Matrim. Essentia Recep. Sent. 43

causa secūdaria, & applicationis ad cōtrahē-
dum, nulla erit culpa. Quia nulla est debiti
finis inordinatio. Nauar. c. 22. num. 79. Angel.
v. Matrimonium 2. n. 25. & 26. Couar. 4. d. De re-
tal. p. 2. c. 2. n. 7.

30 Quando verò Matrimonium non contra-
hitur ratione copulæ coniugalī, tunc
licet contrahitur, scilicet, quamvis
non intendatur soboles, nec concupiscen-
tiæ remedium, vt contigit Matrimonio Dei-
paræ. Sanchez. l. 2. d. 19. n. 20. At si contrahentes
expressa conditione excludant Matrimonij fi-
nes, lethaliter peccant. Quia Sacilegium est
gravis iniuriæ Sacramentis illarū, expresse ex-
cludere finem, ad quem sunt instituta. Hen-
riq. l. 1. cap. 4. num. 2. Tabie. v. Matrimonium 2.
quæ. 4. num. 2.

31 Ad Matrimonium celebrandum non suffi-
cit si verbis, aut signis exprimitur. Quia de
ratione Sacramenti est, esse signum externum
sensibile. Non est tamen necesse, vt consensu
exprimatur per verba determinata: sed suffi-
cit si minus & signa sufficienter illum mani-
festent. Quia nullum est præceptum obligans
sub mortali, ad contrahendum verbis Matri-
monium. Fateor tamen, aliquod piaculum es-
se, non exprimere verbis consensum, quando
iusta causa non lubet contrahendi sine ver-
bis. Quia non recedendum à communi vsu, &
regula certa, & ordinaria absque causa iusta
Sanchez. lib. 2. d. 30. & 31. Coninch. d. 24. nu-
63. Filluc. tr. 1. o. c. 3. q. 4. Gutier. c. 6. n. 23. Ro-
drig. 10. l. c. 216. n. 5.

32 Necesse non est, consensus vtriusque
coniugis simul tempore præstari, si scilicet est
temporis mora intercedente: modo consensus
prioris coniugis nō sit reuocatus. Quia in om-
ni contractu satis est consensus diuerso tem-
pore adhiberi. Exigitur autem moralis simul-
tas: ita vt nō magnum intervallum inter vnus
& alterius consensum apponatur. Quia in
aliis etiam contractibus per longi temporis
lapsum hæc voluntas non manet virtute, sed
reuocatur. Sanchez. lib. 2. d. 32. num. 3. Henriq. l.
1. cap. 3. num. 6. Rodrig. tom. 1. cap. 216. num. 8.
Nauar. c. 12. num. 80. Filluc. tr. 10. c. 3. q. 6. Vega
lib. 3. sum. c. 75.

33 Quod autem intervallum, inter vtriusque
coniugis consensum obstat huius contractus
nullum obsequi valori, non conveniunt Doctores. Sotus in 4.
dist. 27. quæ. 1. art. 3. putat, distantiam septen-
nii obstat. Henriquez l. 1. c. 3. biennij distan-
tiam, Barthol. Ledesma hic dub. 17. existimat,
vnius anni interstitium obstat. Ego verò cū
Sanchez. l. 1. d. 32. n. 3. opinor, taxationem di-
stantiæ obstantis remittendam esse prudentis
arbitrio, perspectis peculiaribus circumstan-
tiis. Qui aliquando longum tempus censen-
dom est à quolibet fuisse præscriptum, vt
quando quis per Epistolam consensit in procul
abientem; & aliquando breue, aut breuissi-
mum, vt quando quis consensit in præsen-
tem, à qua citò, vel itatim consensum expectat.
Quoties verò quis consensit & non expresse
in perpetuum, nec tempus aliquod determi-
natum suo consensui præscribit: censetur im-
plicitè tempus aliquod limitatum suo consen-
tui præscribere. Quia nullus est, qui velit per
consensum alterius expectare, & quo ad hoc
suspensus manere. Hurtad. de matr. d. 3. diffi.

8 Diana part. 3. tract. 4. resol. 292.

Quando consensus alterius coniugis fuit
minus legitimus, eo quod fuerit fictus, vel me-
tu extortus: satis est, vt ille, qui minus legi-
time consensit, denuo consentiat, dum alter
consensum non reuocauerit. Quia cum con-
sensus, alterius validus de se fuerit, iam ex par-
te huius consensus nihil desideratur, solus au-
tem deest consensus illius, qui fictè aut metu
externè consensit. Nauar. c. 22. num. 80. Henriq.
l. 1. o. c. 3. num. 6. Filluc. tr. 10. n. 84. Diana p. 3. tr.
4. resol. 192.

35 Perfecto in hoc casu necessarium non est,
eum, qui iterum est consensurus, consensum fie-
ri nullitatis Matrimonij; sed sufficit, vt qui
est consensu inducat ignarū, vt maioris amoris
causa renouent consensum, id est dicendo mu-
tuo, Ego te in coniugem accipio; aut in signum
consensus se amplexando. Quia huic consen-
sui nil videtur deficere, vt sufficiens sit, cum
sit consensus personæ habilis, quo consentit
in traditionem corporis. Imò consentire pu-
tarim esse, habere copulam affectu maritali,
quamvis alter nullitatem ignoret. Quia co-
pula huiusmodi videtur esse sufficiens signum
coniugalis consensus. Sed. 2. questio recurrit.
Caiet. tom. 1. Opusc. tract. 12. questio. 2. So-
tus in 4. dist. 28. quæ. 1. art. 2. Sanchez lib. 2. d.
32. num. 10.

36 Quando Matrimonium fuit invalidum de-
fectu consensus contrahentis vtriusque, vel
ob metum vtriusque incassum: tunc ad vali-
dandum id non sufficit, vt consensus internus
ab vtroque præstetur; sed requiritur, vt aliquo
externo manifestetur signo. Quia Matrimo-
nium invalidum defectu consensus vtriusque
contrahentis, de nouo ita est celebrandum, ac
si antea celebratum non fuisset. Non est tamē
necessarium, vt de nouo coram Parocho & tes-
tibus contrahatur. Et quia Parochus testes
præsentis iam externo contractui fuere. Et
quia in Tridentino ses. 24. c. 1. de re for. vbi irritan-
tur Matrimonia facta absque præsentia Pa-
rochi & testium aliorum, clandestina solum-
modo irritantur, quæ antiquo iure prohibita
erant, & ex quibus oriri poterant incommo-
da, & grauius peccata, maxime eorum, qui clam
cum vna contraherent, & eaque relicta, aliud
publicum matrimonium inibant, cui malo non
poterat Ecclesia mederi, cum ipsi de priori
coniugio minimè constaret. At hæc ratio non
extenditur ad hunc casum, cum prius Matri-
monium invalidum, in foro Ecclesiæ validum
ac publicum, fuerit: (eius enim nullitas, &
impedimentum occulta sunt) & subinde si
aliud coniugium vellent inire, impedirentur
ab Ecclesia credenti Matrimonium illud pu-
blicum validum fuisse: Ergo Tridentini decre-
tum hunc casum, minimè vnquam compre-
hendit. Henriq. lib. 1. cap. 3. num. 6. Bonac. de
matr. questio. 2. pun. 9. num. 3. Nauar. cap.
22. num. 80. Coninch. d. 24. dub. 10. Hurtad.
d. 3. diffi. 11.

37 Certum tamen est, ad reualidandum Ma-
trimonium publice & plene probabile nullū,
quamvis coram Parocho & aliis testibus cele-
bratum, necessarium esse illud iterum coram
Parocho & testibus aliis celebrari. Quia prior
contractus fuit publice nullus, & posterior, vt
pote factus absque præsentia dictorum, non
possit

D4

Ad reuol-
dandum Ma-
trimonium pu-
blice nullum
gorendus co-
Parocho &
aliis testibus

COBAR
est Mor
MAH. IV
IV

posset ab Ecclesia validus iudicari ex defectu probationis requisitæ à Tridentino, faciendæ testimonio Parochi & testium aliorum. Omnes communiter.

38
Validum
est coniugium si subest aliquis error facti, vel iuris, & uterque consentiat, quantum in ipsis est.

Validum est Matrimonium, si subest aliquis errori facti, vel iuris, & uterque consentiat, quantum in ipsis est, si verò contracto aliquo Matrimonio, quod validum ex errore existimetur, denuo in illud consentiatur, non ideo convalidatur; sed tantum ratificatur contractus, qui nullus est. Aragon. 2. 2. quæst. 33. a. 6. c. 3. Navar. cap. 22. num. 47. Cum vero impetrata dispensatione, vel cessante impedimento, de nouo consentiendum est in Matrimonium antea scienter nullum, utriusque consensus requiritur ut externè renouetur. Quando verò ratificandum est Matrimonium inuàlidum ob occultum impedimentum, coniux inscius de priori nullitate, certior fieri debet, celata nullitatis causa, & renouandus consensus. At si scandalum timeretur, vel rescissio Matrimonij cum infamia, satis esset cautè inscijs consensus de nouo exquirere, dissimulata nullitate. Coram Parocho autem tunc renouandus est consensus, quando antea coram ipso Matrimonium contractum esset, vel impedimentum ab aliquo ex assistentibus cognitum fuerit; quamvis in hoc casu dispensationis beneficio posset etiam secretò inter contrahentes tantum renouari. Sanchez l. 2. d. 43. c. 34. Henric. lib. 11. cap. 11. num. 5. Filliuc. tract. 10. cap. 3. quæst. 7. Aragon. 2. 2. quæst. 33. art. 6. capit. 3. Navar. cap. 22. numer. 47. Coninch d. 24. dub. 10. num. 90.

39
Non sufficit taciturnitas ad exprimendum.

Non sufficit taciturnitas ad exprimendum regulariter matrimonialem consensum. Quia taciturnitas non habetur pro expressione consensus. Ius tamen aliquando accipit taciturnitatem pro consensu expressione, ut accidit, quando quis promittit feminae quæ tacet coram patre, vel matre, vel alio curam ipsius gerente; & pater vel mater, vel curam illius gerens pro ea repromittit; tunc enim valide Matrimonium contrahitur, si femina interius consentiat de præsentì. Quando tamen puella tacet, & nullus pro ea respondet, quamvis ipsa interius consentiat, non est validum; neque quando aliquis promittit de præsentì puellæ tacenti, & extraneus pro ipsa respondet, & repromittit. Quia quæ parens, vel tutor agit, censetur agere in gratiam, & fauorem puellæ, cuius curam gerit: & tunc valet regula Iuris, *Qui tacet consentire videtur*: Quando autem extraneus pro tacente respondet, puella non tenetur loqui, nec promissio alterius est illi simpliciter grata: unde taciturnitas pro expressione Consensus non accipitur. Couar. p. 2. cap. 4. num. 4. Navar. cap. 22. num. 58. Sanchez lib. 2. d. 23. Coninch d. 21. dub. 3. Gutier. cap. 13. n. 1. Laym. lib. 5. tract. 10. part. 1. cap. 2. numer. 13. Diana part. 3. tract. 4. resol. 270. 271. & 272.

40
Qua coram bitrio committatur de genere, quænam contenturæ sufficiant, ut certitudinem moralem faciant ficti consensus in Matrimonio: sufficientes tamen hæc debent censeri: Primò, si cum vir protulit verba consensus in continenti reuocat: potest enim præsumi, per errorem

protulisse. Secundò, si vir statim se fictè consensisse aperiat, aliudque Matrimonium inerat, vel transeat ad Religionem, aut ad Sacros Ordines promoueat. Tertiò, si vir, asserens, se fictè consensisse, sit longè disparita ut prudentis arbitrio vix credi possit, eum illam duxisse. Tamen hoc in casu, viro non promotò ad Religionis statum, non est tutum femina ad alias transire nuptias, cum passim suppetant exempla virorum, qui exco amore capti, nuptias valde impares celebrant. Quartò, etsi ea disparitas non inueniatur, fictus tamen consensus detegitur à viro, si id iuramento confirmet, & probabile sit, eam non peiorare, & simul aliam ducat uxorem, vel Religionem proficiat, vel Ordinem Sacrum assumat. Quintò, si puella neget, verum consensum se præstitisse, verisimilibus coniecturis metum patris comprobans, estque honestæ vitæ, & alij nubit. Sanchez l. 2. d. 43. n. 5. & 6. Navar. c. 21. numer. 76. Sylvest. verb. Matrimonium 4. q. 9. dicto 3. Victor. numer. 249. Sotus in 4. diff. 27. quæst. 1. art. 3.

CAPVT IV.

De Matrimonio clandestino.

Matrimonium clandestinum dicitur, quod clam fit: quod duobus modis potest contingere. Primò, quando fit sine Parocho & testibus. Secundò quando celebratur denunciationibus omisiss. Quando autem reliquæ solemnitates prætereuntur, non clandestinum sed minus solemne appellatur. Filliuc. tra. 10. cap. 5. quæst. 1. Henric. lib. 11. cap. 5. num. 1. Rodrig. tom. 1. cap. 117. num. 1.

Matrimonium sine Parocho, & duobus vel tribus testibus, est inualidum, quamvis autè Tridentinum validum fuerit: unde copula animo maritali habita, absente Parocho & testibus, modo non sufficit ad Matrimonium, licet alias fuerit sufficiens. Trident. sess. 24. cap. 1. Et id contrahentes sine Parocho & testibus, peccant mortaliter. Quia faciunt irritum Matrimonium, & Sacramentum, & contra Ecclesiæ prohibitionem in re graui. Ex Declaratione autem Cardinalium Matrimonium non est clandestinum, & inualidum, quod domi celebratur, modo præsentibus sint Parochus, & testes. Rebellus part. 1. l. 1. quæst. 7. n. 11. Coninch d. 27. dub. 1.

Matrimonium clandestinum semper fuit illicitum. Patet ex Tridentino sess. 24. ubi habetur, Ecclesiæ semper illud fuisse detestatum ac prohibuisse. Idem constat ex Cap. Nolumus 30. q. 8. & Cap. Cum inibi de clandest. despons. Unde Matrimonium sine Parocho & testibus alijs incutes, delinquebant contra Matrimonij bona & contra Ecclesiæ præceptum: quod cum esset de materia graui, eius transgressio mortalis erat ob grauissima incòmoda ex illo prouenientia. Tamen concurrentibus grauissimis causis, poterat licitè fieri de quibus lege Navarum capit. 36. numer. 37. Sotum

Sect. I. De Matrim Essentia, Recep. Sent. 45

in a. diff. 28. question. 1. art. 2.
Qui inuincibiliter ignorat legem irritantem
Concilij, non ideo valide contrahit. Quia
ignorantia quamvis inuincibilis non supplet
solemnitatem ex lege requisitam ad actus va-
lorem. Sotus, Medin. Nauar. Rodrig. & alij
apud Sanchez lib. 3. d. 17. numer. 9. 10.
& 11.

Quamvis illud clandestinum Matrimonium
quod absque pramissis Denunciationibus con-
trahitur validum sit, quia iure antiquo vali-
dum erat, & ab eo recedendum non est abs-
que manifesto decreto irritanti: peccatum ta-
men mortale est, sic contrahere, quando de-
nunciations omittuntur sine facultate, aut
legitima causa. Quia in re grauiissima graui-
bus obnoxia incommotis preceptum Eccle-
siae violatur. Nauar. cap. 22. numer. 70. Reginal.
lib. 3. numer. 222. Sanchez lib. 3. d. 5. n. 6.

Facultas vero dispensandi in denuncia-
tionibus ante & post Matrimonium consumma-
tum, in Tridentino Ordinario conceditur. No-
mine Ordinarij intelligendus est Episcopus,
aut alter, Prælati habens iurisdictionem
quasi Episcopalem, qui non sit subditus Epis-
copo, aut etiam Vicario generali: non autem
Parochus, aut alius Sacerdos inferior. Bonac.
question. 2. punct. 6. numer. 7. Filliuc. tract. 10.
capit. 5. question. 6. Diana part. 3. tract. 4.
resol. 237.

In Concilio Lateranensi generali II. præ-
ceptum erat, vt denunciations Matrimonio
præmitterentur, quod decretum Tridentinum
innouauit, iussitque, vt Matrimonio præmit-
tantur tres denunciations a proprio contra-
hentium Parochis in Ecclesia inter Mis-
sarum solemnias publicè faciendæ. Lateran. 2.
cap. 51. Trident. sess. 23. cap. 1.

Iuxta multorum sententiam, non esset
mortale si Parochus vnam denunciationem
omitteret, si moraliter certus esset, nullum
subesse impedimentum. Syluest. ver. Matrimo-
nium. Quæst. 7. Sanchez lib. 3. d. 5. n. 7. Imo ali-
quando Matrimonium potest sine denuncia-
tionibus celebrari: etiam si non adsit Ordinarij
facultas, quando scilicet periculum est in mo-
ta, ita vt Episcopus non possit adiri, & alio-
quin Episcopus teneretur dispensare, si adiri
posset. Reginal. lib. 3. numer. 214. & 226. Tene-
tur verò Episcopus dispensare, vt Matrimo-
nium sine denunciationibus celebraretur, quan-
do alioquin publicum aliquod sequeretur in-
commotum, aut priuatum notabile malum.
Coninch d. 27. dub. 6. Sanchez lib. 3. d. 10.
numer. 6.

Episcopus, vel Prælati alterius contra-
hentes potest cum utroque in denunciationi-
bus dispensare, sicut potest, alteruter Præla-
tus ratione connexionis vtrumque coniugio
copulare Sanchez lib. 3. d. 7. numer. 7. Bonac. de
Matr. q. 2. punct. 6. n. 7. Et hoc maxime verum
de Prælati, in cuius Diocesi celebrandum est
Matrimonium. Et hanc dispensandi in denun-
ciationibus facultatem potest Episcopus al-
teri delegare, cum illi iure Ordinario compe-
tat. Reginal. lib. 3. numer. 235. Præterea qui pos-
sunt in denunciationibus dispensare, possunt
similiter ex iusta causa breuiare vel produce-
re denunciationum tempus: & ne festiuis
diebus, sed ferialibus gerantur, Sanchez

lib. 3. d. 7. numer. 5. & 6. Diana part. 3. tract. 4.
re. ol. 237. & 239.

Vt Episcopus valeat in denunciationibus
dispensare, iusta debet subesse causa. Porro ex
Doctoribus hæc iustas causas collegi. Quan-
do creditur Matrimonium iniuste impedi-
dum, vt per maleficia, aut parentum seu alio-
rum fraudes: Quando contrahentes sunt adeo
ætate dispares, vt rubore ex publicatione sint
afficiendi: Quando denunciations fieri non
possunt absque detrimento, aut notabili in-
commoto in fama, in corpore, vel in bonis
fortuna, aut sine scandalo: Quando vicinum
est tempus, quo prohibitum sit nuptiis bene-
dici, vt tempus Aduentus, vel Quadragesimæ.
Quando notabilis sponsus subest commoditas
Quando magnates sunt contracturi: Quando
in mortis constitutus articulo, vult concubi-
nam ducere. Verum cum hæc septem in casu-
bus Ordinarius dispensat, debet informari,
num aliqua impedimenta subsint inter con-
trahentes. Henric. lib. 1. cap. 5. Nauar. cap. 22.
numer. 7. Filliuc. tract. 10. cap. 5. quæst. 7. Reginal.
lib. 3. numer. 235. Coninch d. 27. numer. 57. Sanchez
lib. 3. d. 9.

Quemadmodum lethale piaculum est, Ma-
trimonium ante pramissas denunciations
contrahere ita peccatum mortale erit illud, il-
lis non pramissis, consummare. Quia contra-
hentes se periculo exponunt fornicationis,
non adhibendo diligentiam ab Ecclesia præ-
scriptam. Et hoc non tantum prima vice, sed
etiam quoties dant operam copula. Quia ead-
em prolixius militat præcepti ratio, cum forni-
cationis periculum imminet, haud adhibita
diligentia necessaria, vt facilius impedimenta
delegantur. Nauar. cap. 22. numer. 83. Reginal. l.
3. numer. 237. Sanchez lib. 3. d. 11. Coninch d.
27. numer. 52. & 58. Scio tamen problemati-
ce posse hanc sententiam sustineri, de quo
Sect. 2.

Concilium itaque Tridentinum præscripsit
sess. 24. capit. de reform. in primis, denuncia-
tiones faciendas esse in propria Parochia: &
quando sponsi sunt diuersarum Parochiarum,
in vtraque gerendas, si vero contrahentes ha-
beant plura domicilia, seu Parochias, agendas
esse in illa, in qua diutius habitant, & princi-
paliorem habent larem: vel potius in ea Pa-
rochia sponsum in qua verosimilius est sciri
impedimenta, verbi gratia: in Parochia, ubi
fuit antiqua parentum habitatio. Deinde iu-
bet denunciations a proprio contrahentium
Parochis geri, vel ab alio ex ipsius Parochi li-
centia, Parochus autem denunciations abs-
que legitima causa omittens per triennium
ab officio suspendendus. Item præscribit, de-
nunciations tribus diebus festis continuis pu-
blicari. Non peccaret verò Parochus mortali-
ter si vno vel altero die festo omittat, ratione
paruitatis materiæ: Secus si multos dies festos
inter vnam & alteram denunciationem inter-
ponat. Demum præcipit, gerendas esse in Ec-
clesia inter Missarum solemnias. Dixerim ex
Doctoribus, posse fieri extra Ecclesiam in lo-
co, ad quem magna populi copia confluit, vt
in prædicationibus: imò posse die non festo
proferti, quando ingens populi multitudo ad
Ecclesiam accedit. Quia legis ratio saluatur.
Sic ex Cardinalium declaratione Reginal. l. 3. r.
numer. 238.

50
Iusta causa
ad dispensan-
dum in denun-
ciationibus.

51
Mortale est
Matrimonij
consummaræ
ante pramissas
denunciations.

52
Quid Triden-
tinum circa
denunciations
prescribit
explicatur.

COBAR
Mort
M. III. IV
IV. IV

Secl. I. De Matrim. Essentia. Recep. Sent. 47

Parochus, vel alius de Parochi, aut Ordinarij
licentia Sacerdos, ac duo seu tres testes: Ergo
reliqua omnia extrinseca sunt, & accidenta-
ria, sicut locus, tempus, &c. Ast quamvis or-
dinarij in loco sacro debeant fieri: ex causa
tamen Parochus possit assistere in loco non
sacro, puta si malitiose Matrimonium esset
impediendum, vel accessus, ad locum Sacrum
sine periculo non pateret. Non esset mortale
assistere domi, etiam si non adeo graues causas
intercedant, modo solemnitates postea in Ec-
clesia peragantur, puta benedictio, & alie cæ-
rimonie in Rituali præscriptæ. Rodrig. cap.
219. num. 5. Henric. lib. 1. cap. 3. num. 7. Regi-
nal. lib. 31. num. 177. Diana part. 3. tract. 4. resol.
231. Sanchez. lib. 3. d. 19. num. 11.

Non est necessarium, Parochum, qui Matrimo-
nio interest, Sacerdotem esse. Quia Parochus
non Sacerdos exercere potest omnia, quæ à
potestate Ordinis non dependent: sed interesse
Matrimonio, non est actus ordinis: & illius
præsentia non requiritur in hoc casu ad fun-
ctionem Sacerdotalem exercendum. Verum
quamvis valide possit Parochus non Sacerdos
Matrimonio assistere: non tamen licite. Quia
cum debeat benedictionem impertire, & ex
precepto Ecclesiæ dicere: *E vos coniungo*, hoc
ut decenter perficiatur debet à Sacerdote ge-
niti, quæ si contingeret, Parochum non Sacer-
dotem assistere, non potest stola vti, nec im-
pertire benedictionem. Navar. lib. 4. consil. 11.
de sponsal. cons. 30. Henric. lib. 1. cap. 3. Filiuc.
tract. 10. numer. 203. Reginal. lib. 31. nu-
mer. 177.

Attamen alter, qui de licentia Parochi as-
sistit, debet esse Sacerdos, ut Tridentinum ait.
Vnde minime conferri potest hæc licentia
non Sacerdoti. Igitur assistente Diacono de
licentia Ordinarij vel Parochi Matrimonium
erit irritum. Sanchez lib. 3. d. 20. num. 10. Bonac.
de Matr. quas. 2. punct. 8. num. 16. Gutier. cap.
61. num. 16. & 17. Non requiritur autem ut
Sacerdos, cui datur licentia à Parocho assisten-
di Matrimonio, sit approbatus ab Ordinario:
imò valide assistit, quamvis sit excommunicatus,
suspensus, interdictus, vel irregularis. Quia
hæc assistentia non est actus iurisdictionis,
exercereque potest per excommunicatum, &
irregularem, vel etiam degradatum. Sayr. de
Censur. l. 5. c. 22. n. 16.

Matrimonium contractum coram Parocho
excommunicato, suspensio, vel irregulari non
tolerato, validum est. Quia excommunicatus, sus-
pensus, vel irregularis, dum Parochia non pri-
uatur, manet in possessione, & verus Parochus
est. Quia præsentia Parochi requiritur in Ma-
trimonio, quasi auctoritatem illi præstans:
sed auctoritatem præstare actui præsentia ali-
cuius non est actus iurisdictionis: Ergo potest
valide fieri ab excommunicato non tolerato.
Henric. lib. 1. cap. 3. Reginal. lib. 31. num. 177.
Coninch d. 17. num. 24. Gutier. cap. 62. num. 23.
Diana p. 5. tr. 9. resol. 78.

Archiepiscopus non potest coniungere sub-
ditos suorum suffraganeorum, vel dare licen-
tiam illos coniungendi. Quia non est illorum
Ordinarij nec Superior nisi in gradu appella-
tionis, Hanc autem licentiam præter Paro-
chum dare potest Episcopus, Vicarius eius ge-
neralis, Prælati habens auctoritatem quasi

Episcopalem, ut sunt Cardinales in suorum
titulorum Ecclesiis, & quidam Abbates in Ec-
clesiis illi Episcopo subiectæ, & Vicarius
Parochi habens facultatem administrandi Sa-
cramenta, & assistendi Matrimonio, siue sit
permanens, siue amobilis. Licentia tacita ex
ratihabitione de futuro, qua alienus Sacerdos
probabiliter credit, Parochum ratihabitum,
sufficiens non est, ut sit validum Matrimonium,
Quia valor Sacramenti non potest esse in-
pendenti, sed statim aut debet esse validum,
aut irritum. Necessarium verò non est, dare
licentiam in scriptis. Quia Tridentinum hoc
non exigit: & scriptura non est de essentia
gratiæ privilegij. Henric. lib. 1. cap. 3. numer. 4.
Rodrig. c. 217. n. 16. Reginal. lib. 31. num. 178. Co-
ninch d. 17. n. 17.

Sacerdos, qui delegatam habet authorita-
tem assistendi Matrimonio, illam non potest
alteri Sacerdoti delegare, nisi delegatus sit ad
vniuersitatem causarum. Vnde qui ad tempus
vel per Episcopum, vel per Parochum consti-
tutus ad curam Pastoralem administrandam,
alium ad hunc effectum subdelegare potest.
Quia delegatus est ad omnia Pastoralia ne-
goria. Vicarius autem Pastoris, qui simul cum
ipso curam administrat, alium sibi substituere
nequit. Quia delegatus ad vniuersitatem cau-
sarum non censetur. Multoque minus quilibet
alius Sacerdos, quem forte Parochus in ali-
quo negotio sibi coadiutorem adhibuerit,
Doctores communiter.

Cum licentia assistendi Matrimonio extorta
fuit per metum leuem aut grauem, Matrimo-
nium est validum. Cum autem extorta fuit
per dolum & mendacia versantia circa causam
finale, est invalidum: secus quoad licentia fuit
extorta per dolum, & mendacia versantia so-
lummodò circa causam impulsivam. Gutier. c.
69. num. 14. Reginal. lib. 31. num. 182. Sanch.
l. 3. d. 39.

Parochus interdictus seu prohibitus ab
Episcopo, assistere, Matrimonio, adhuc vali-
dè assistit. Quia posita ea prohibitione Paro-
chus adhuc iurisdictionem retinet. Idem di-
xerim, quando huiusmodi prohibitio facta
fuit Vicario, vel adiutori Parochi. Imò Paro-
chus, cui vetitum fuit à superiore administra-
re Sacramenta ob infamiam, validè adhuc Ma-
trimonio assistit. Quia huiusmodi assistentia
non est propriè Sacramenti administratio,
modo Parochus sic compos sui, & externo sen-
su contrahentium consensum percipiat siue
per se immediatè, siue per interpretem; quod
verum est, etiam si per vim inibi detineatur.
Quia sic saluatur finis decreti Concilij, qui est,
ut tale Matrimonium constet Ecclesiæ. A for-
tiori valebit, quando Parochus dolo vocatus
interest coniugio. Idem dixerim, si casu interfit:
est enim eadem ratio. Peccabant autem
mortaliter contrahentes, si Parochum vi deti-
neant. Quia & ipsi inferunt iniuriam, & Ecclesiæ
authoritas contemnitur. Rodrig. part. 1. c. 217.
Reginal. lib. 31. num. 179. Sanchez l. 3. d. 39. n. 1.
Bonac. de matr. q. 2. punct. 8. n. 19. Filiuc. tr. 10.
cap. 6. quas. 3.

Parochus iniustum titulum Beneficij habens
eo quod commisit delictum aliquod, ratione cu-
ius priuatus fuit ipso iure Beneficio: vel quia
acceptum Beneficium in communicatione assis-

Delegatus
Sacerdos qui
Matrimonio
assistit, non
potest alteri
Sacerdoti id
delegare nisi
delegatus sit
ad vniuersi-
tatem causa-
rum

Licentia as-
sistendi Matrimo-
nio per
metum ex-
torta valet
per dolum
minime

Parochus
prohibitus ab
Episcopo as-
sistere Matrimo-
nio adhuc
validè as-
sistit

Parochus ini-
ustus titulum
Beneficij ha-
bens, validè
acceptum
Beneficium in
communicatione
assistit

COBAR
eod. Mor
MAH. IV
E. IV

vel quia habet Beneficium incompatible valide assistit Matrimonio, modò in iudicio non. dum fuerit illo legitime spoliatus. Quia adhuc est Parochus cum titulo, & errore communi. Sanchez lib. 3. d. 2. num. 60. 61. & c. Henric. l. 1. cap. 3. num. 4. Rodrig. cap. 2. 17. num. 8. Filliuc. tract. 10. cap. 6. ques. 4. Reginald. lib. 3. num. 97. Lessi. lib. 2. cap. 29. dub. 8. num. 67. & 68.

68

Ut autem eius
gesta valeant
tria requi-
runtur.

Porro ut ab huiusmodi Parocho iniustum titulum Beneficij habente gesta valeant, tria debent concurrere. Primum, ut adsit titulus coloratus, seu putativus: qui adesse censetur, quando superior legitimus confert alicui dignitatem, vel Beneficium, seu collatio est inuálida ob occultum aliquem impedimentum recipientis collationem, ut si fiat excommunicato. Titulus coloratus est, quando aliquid recipit dignitatem, vel Beneficium à legitimo superiore, sed postea perpetrat delictum, ratione cuius est ipso iure priuatus illa dignitate, aut Beneficio: vel quando superior occulte dignitatem, vel facultatem reuocat. Secundum, ut adsit error communis, seu probabilis, quo aliquis communiter habeatur pro vero titulari Beneficiario, Parocho & c. non vero sufficeret vnus vel alterius error. Tertium, ut nullum adsit impedimentum iuris diuini, vel naturalis. Hisce concurrentibus, gesta per Iudicem, Prætorum, Parochum, & Confessarium valida sunt. Quia ius humanum defectum veri tituli supplet, ut habetur leg. *Parbarum*. ff. de offic. Prætor. Et huiusmodi defectus etiam ab Ecclesia, quando adesse opinio probabilis. Quia tunc censetur adesse error communis, & titulus coloratus: verbi gratia, quando est opinio probabilis aliquem posse à reueratis absolueri, aut à censuris, aut posse Matrimonio assistere: tunc enim sequens opinio probabilis, valide absoluit, valide Matrimonio assistit. Diana p. 4. tr. 4. resol. 4. & tr. 1. misel. resol. 29. Crokers ad cap. 7. regulæ Minor. l. 22. fol. 701. Secus dixerim, si cum titulo colorato, & errore communi interueniat impedimentum iuris diuini, vel naturalis: nam tum Prælatum, vel Ecclesiam non potest huiusmodi supplere defectum, cum non habeat potestatem in superiore: sicut potest supplere, & de facto supplet defectum iuris humani, ne alias sequantur multa incommoda, multæ perplexitates, multa dubia, & scempuli. Bonac. de matr. q. 2. pun. 8. n. 25. Caiet. v. Confessio iteranda. Palud. in 4. dist. 17. quæstion. 6. art. 1.

69

Inuálida
sunt gesta il-
lic, qui abs-
que legitima
auctoritate
se in Parochi
intrusit offi-
cium.

Gesta per illum, qui absque legitima auctoritate se in Iudicis, Parochi, vel Confessarij intrusit officium, foro in vtroque sunt inuálida. Quia intrusus non habet titulum verum, vel coloratum. Vnde si aliquis simplex Capellanus vel Sacerdos à laico Parochus constitueretur, inuálide Matrimonio assisteret, & inuálide absolueret, quamvis communiter pro vero Parocho haberetur. Nauar. cap. 9. num. 9. Gutier. cap. 6. 2. num. 26. Coninch. d. 17. num. 26. Sanchez. l. 3. d. 2. num. 29.

70

Nō requiritur
ad Matrimo-
nij validita-
tem, ut Pa-
rochus ali-
quibus verbis
utatur: tenet

Ad Matrimonij validitatem non requiritur ut Parochus, vel alius Sacerdos Matrimonio assistens, in eius celebratione aliquibus verbis utatur. Quia Tridentinum in clausula irritante nullam verborum gerit mentionem. Tenetur tamen ex eiusdem Tridentini præcepto his uti verbis: *Ego vos coniungo in nomine Patris, & c.*

vel saltem aliis iuxta patriam consuetudinem. Reginald. lib. 3. num. 175. Coninch. d. 17. num. 45. Sanchez. l. 1. d. 38. num. 47. An vero horum verborum omissio sit mortale piaculum, scilicet. 2. patebit.

Præter Parochum, ad Matrimonij validitatem necessaria est duorum, vel trium testium præsentia, quæ debet esse moralis, & humano modo: ut scilicet aduertant, & intelligant quod agatur. Item debet esse simultanea, & non successina. Hinc dormientes, ebrii, furiosi quando carent lucido intervallo, non sunt testes idonei. Quia non possunt esse præsentem humano modo. Aliæ autem personæ, quæcumque illæ sint doli capaces possunt esse in coniugio testes, cuiuscumque ætatis, conditionis, & status existant. Vnde impuberes usum rationis habentes, femina, confanguinei, pater, vel mater, familiares, infideles admitti possunt in Matrimonio quamvis non admittantur tanquam testes idonei aliis in negotiis. Quia Tridentinum nullos excipit testes Nec requiritur, ut testes sint rogati. Quia nullo iure talis solemnitas in coniugio præscribitur. Imo validum Matrimonium esset, quamvis testes per violentiam cogantur assistere, modo aduertant, quod agitur. Nil etiam obstat, quod tanquam alia de causa vocati sint & Parochus, & testes, atque inter coniungendum (verbi gratia) coram illis res geratur, etiam non monitis, modo tunc appareat, contrahentes eorum præsentiam requirere: possintque ea quæ geruntur, cognoscere. Quod si Parochus affectante, de facto non intellexerit, iudicat Sacra Congregatio valori Matrimonij minime obitare. Vnde non est necessarium, ut Parochus Matrimonio adsit tanquam ex intentione exhibendi suam præsentiam auctoritativam in persona Ecclesiæ: sed sufficit, quod præsens sit, & possit testari, appareatque ad illum actum esse adhibendum. Idem de testibus dixerim. Quia hi dicuntur præsentem, cum sufficienter aduertant ad id quod agitur, possintque de hoc testimonium ferre. Nec vlla alia præsentia in Tridentino requiritur. Sanchez. lib. 1. d. 39. Gutier. cap. 5. num. 9. Reginald. lib. 3. num. 181. Filliuc. tract. 10. cap. 6. ques. 10. Sylui. in supplem. quæstion. 45. art. 5. ques. 9.

In Clementina Religiosi, de prinileg. excommunicatione reservata Pontifici vulnerantur Religiosi solemnizantes Matrimonia, haud habita super his speciali Parochi licentia. Monuerim tamen, quod solemnizare Matrimonia non sit idem, quod ministrare. Quia sicut hoc solis contrahentibus competit, ita per Religiosos fieri non potest. Neque solemnizare idem est, quod, instar Parochi, contrahentibus adesse. Quia licet præsentia Parochi iuxta Tridentinum dici possit quedam solemnitas Matrimonij: non tamen est illa, de qua Canon præsens qui quidem de sola illa solemnitate loquitur, quæ consistit in Sacerdotali benedictione, quam sponsi post Matrimonium rite contractum solemniter in Ecclesia recipiunt. Præterea assistens Matrimonio sine licentia afficitur suspensione lata in Tridentino *sef. 24. cap. 1.* ubi sub pœna suspensionis ipso facto interdictum est Parocho, aliisque Sacerdotibus tam Regularibus, quam secularibus, ne alterius Parochiæ sponso sine proprii Parochi licentia in Matrimonio

Sect. I. De Matrim. Essentia, Recep. Sent. 49

Matrimonium coniungere, aut benedicere audeant, alioquin suspensi maneat, donec ab Ordinario illius, qui Matrimonio interesse, vel benedictionem conferre debebat, absoluantur. Quæritur, num Religiosus solemnizans Matrimonia hoc tempore sine speciali facultate, utramque Censuram excommunicationem scilicet & suspensionem incurrat? Receptioni ex sententia sola Tridentini suspensionem afficitur, in quam excommunicatio Clementina in hac parte commutata videtur. Quia ita Sacra Congregatio declaravit: & ne duplex poena ob idem delictum incuratur. Sayr. de Censur. l. a. c. 15. n. 2. Suar. de Censur. d. 12. sect. 4. Bonac. de Matrim. q. 4. p. n. 6. n. 3.

Contrahentes absque Parocho, & aliis testibus ubi Tridentinum viget, puniendi sunt grati poena Ordinarii arbitrio, ut idem Tridentinum statuit. At ubi Tridentinum non viget, contrahentes clandestine absque testibus, & forsam etiam absque proprio Sacerdote, sunt etiam arbitraria poena plectendi, ut præcibitur Cap. fin. de Clandest. despons. Et ob eiusdem Cap. decretum sic contrahentes etiam puniuntur in eo, quod eorum proles sit illegitima, quando contrahunt in gradu prohibito, quavis ignoranter. In aliquibus Diocesisbus excommunicatur ipso facto Synodali excommunicatione. In Castellæ Regnis illis imponitur poena privationis omnium bonorum, & exilij ab his Regnis, & quod possint à parentibus privari hereditate. Sanch. l. 3. d. 47.

CAPVT VI.

De contractu Matrimoniali sub conditione.

Ex conditionibus, quæ Matrimonij contrahendi apponi possunt, aliæ sunt necessariae, aliæ turpes, aliæ impertinentes, aliæ impossibiles, aliæ honestæ, aliæ de præterito, & aliæ de futuro. Porro ex turpibus quedam sunt contra substantiam & bona Matrimonij, & hæc quæ repugnant præcipuis Matrimonij bonis, id est fidelitati, & Sacramento, id est, indissolubilitati Matrimonij v. gr. Contraho tecum, si generationem proli esites, vel donec pulchriorem inueniā. Aliæ sunt turpes non contra substantiā, & bona Matrimonij, v. gr. Contraho tecum, si mecum concubueris. Sanch. l. 5. d. 1. n. 3. Bonac. hic q. 2. p. n. 10. n. 3. & 4. Filliuc. tr. io. c. 4. q. 1. singula expendo.

Matrimonium initum sub necessaria conditione est absolutum, & validum ante expectationem eventus conditionis non solum in foro externo, sed etiam in interno, modo contrahentes non habuerint intentionem suspendendi consensum vsque ad conditionis eventum: tunc enim Matrimonium sub necessaria conditione celebratum, non est validum de præterito. Quia non adest mutus consensus de præterito. Sicut nec est validum, si contrahens opponat conditionem necessariam, credens illam esse contingentem. Quia non habet consensum de præterito cum intendat tantummodo contrahere dependenter ab eventu illius conditionis. Condicio autem necessaria est, Ducto te in uxorem, si cras Sol oriatur. Eschb. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. II.

Nauar. cap. 22. n. 67. Coninch d. 29. n. 8. Henric. l. 11. c. 12. n. 4. Viator. de Matrim. n. 260. Sanch. l. 5. d. 2. n. 1. Sylui. in supplem. q. 43. a. 1. quæstio 1. concl. 5.

Matrimonium sub aliqua conditione turpi celebratum, quæ sit contra Matrimonij substantiam, seu quæ tribus præcipuis bonis adnecetur, irritum est, si conditio adiungatur, ut de futuro præstanda. Quia conditio contra substantiam contractus destruit contractum. Si tamen huiusmodi conditio adhibeatur post contractum Matrimonij, non efficit illud invalidum. Quia iam valide contractum esse supponitur. Idem dixerim, quando huiusmodi conditio non adicitur ut de futuro præstanda, sed apponitur de præterito, vel de præterito. Vnde si quis dicat puellæ: Contraho tecum, si fornicationem commisisti, tui anxius remedij: valide statim Matrimonium contrahit, si puella fornicata sit; secus si fornicationem non commiserit. Gutier. capit. 28. numer. 4. Coninch d. 29. n. 9. Sanch. l. 5. d. 9. Conar. part. 2. Epit. c. 3. §. 1. n. 9.

Condicio autem turpis, quæ non est contra Matrimonij substantiam, sicut & impossibilis adiecta Matrimonio, habetur pro non apponita; Matrimoniumque validum manet, modo adit absolutus contrahentium consensus. Secus dicendum, si consensus absolutus non adit, & contrahentes non consentiant nisi sub conditione turpi, vel impossibili: tunc enim non est validum Matrimonium eo quod non adit consensus de præterito, qui ad Matrimonij validitatem est necessarius. Lessi. libr. 2. cap. 18. numer. 122. Sanchez libr. 5. d. 15. Henric. libr. 21. cap. 12. numer. 5. 6. Valent. tom. 4. d. 10. quæstio 3. punct. 3.

Condicio honesta & possibilis de præterito, vel præterito adiecta Matrimonio, illud non vitiat, nec suspendit, sed si conditio tunc est vera, verbi gratia, si pariter tuus vult, vel voluit, est statim validum Matrimonium. Si verò est falsa, est statim irritum. Validum, inquam statim est. Quia tunc nihil deest ad Matrimonium eum adit consensus mutus de præterito, si est tunc vera conditio. Coninch d. 29. n. 8. Sanch. l. 5. d. 6. n. 1. & Diana p. 1. tr. 4. resol. 191. Matrimonium verò celebratum sub conditione honesta & possibili de futuro, non est validum ante conditionis eventum. Quia ea est natura conditionis de futuro, ut suspendat valorem contractus sub ea initi in eventum conditionis. Nauar. cap. 22. numer. 65. Bonac. hic q. 2. punct. 10. numer. 20. Coninch d. 29. n. 11.

Matrimonium contractum inter consanguineos, vel affines, vel inter alios habentes aliquod impedimentum, sub conditione, si Papa dispensauerit, validum est conditione impleta, seu adueniente dispensatione. Quia contrahentes sub illa conditione non contrahunt pro tunc sed pro futuro tempore, nempe pro tempore conditionis adimpletæ, quo tempore sunt habiles, & nihil obstat, quominus Matrimonium perficiatur: Ergo verè perficitur tempore illius conditionis impletae per dispensationem. Sponsalia Sanch. l. 5. d. 3. n. 10. Coninch d. 29. n. 18. Conar. p. 2. c. 1. n. 8.

Scio quosdā Doctores apud Sanch. contrarium asseruisse de sponsalibus: talē nempe promissionē dūrim s ap esse nullā. Quia ea conditio tanquā impossibilis posita con-

76
Sub conditio-
ne turpi con-
tra Matrimo-
niam.

77
Sub conditio-
ne turpi, sed
non contra
substantiam
Matrimonij.

78
De conditio-
ne honesta possi-
bili de præ-
terito, & de
possibilitate
de futuro.

79
De conditio-
ne inter consan-
guineos &
affines.

80
Sponsalia
inter eos, quæ
habent im-
pedimentum

ditione si
Papa dis-
pensauit,
rit, valida
sunt.

reiciuntur: imò huiusmodi cōsanguineos incur-
re excommunicationem latam, in Clementina
Unica de cōsang. sed crediderim, sponsalia inter
eos, qui habet aliquod impedimentum dirimēs,
etiā valida esse, appositā conditione: si Papa dis-
pensarit. Quia huiusmodi sponsalia respiciūt Ma-
trimonium licitum, nam licet de se sit prohibi-
tum, sit licitum ex dispensatione: & sponsalia nō
ordinantur quomodocumque ad ipsum, sed vt
stat sub dispensatione, atque adeo vt licitum. Et
ratione conditionis suspenditur obligatio, quam
inducunt, vsque ad tempus, quo impletur con-
ditio: vnde sponsalia pro vt inductiua obligatio-
nis, habent tractum veluti successuum, quo du-
rant, quovsq; apponitur conditio, atque adeo
quovsq; sit licitum Matrimonium. Ponti. l. 3.
c. 15. n. 4. Præposit. de Matrim. q. 9. dub. 3. num. 25.
Mercer. in suplem. 3. p. q. 43. d. 1.

81
De condi-
tione im-
pertinenti.

Porro Sotus in 4. dist. 29. q. 2. a. 3. censuit cō-
ditiones impertinentes haberi pro non adiectis
in Matrimonio, sed nullo iure probat. Quare
censurim, Matrimonium contractum sub con-
ditione impertinenti de futuro non esse validū,
antequam verificetur conditio: validum verò
esse, ea verificata, & ad impleta. Quia omnis
conditio iure non improbat potest Matrimo-
nio apponi: sed hæ conditiones impertinentes
nullo iure reprobantur: Ergo possunt valide ap-
poni. Conditio autem impertinens est si quis
dicat: Ducto te in vxorem, si agnovero te bene
morigeratam, vel Pulchram ab aliis existimari.
Sanch. l. 5. d. 18. Gutier. c. 82. n. 31. Bonac. de ma-
trim. q. 2. pun. 10. n. 24.

82
In conscie-
tia foro
standum est
intentioni
contrahentis
sub condi-
tione, qua-
liscumque
conditio sit.

In conscientia foro standum est intentioni
contrahentis Matrimonii sub conditione qua-
liscumque illa sit, id est, quamvis Ecclesia iudi-
cet verum esse Matrimonium, quando conditio
est necessaria, turpis, aut impossibilis: præsumit
enim minime defuisse consensum, huiusmodi
conditionibus adiectis. Vnde si contrahens no-
luit inire Matrimonium, nisi eneniente conditio-
ne, non erit Matrimonium ante illius enentum;
& si nunquam evenire possit, quia impossibilis
est, nunquam erit Matrimonium. Quia Matrimo-
nium nullatenus esse potest absque consen-
su. Quando autem dubius est animus apponen-
tis conditionem, standum est præsumptioni fori
externi, & reiecta conditione, iudicandum erit
Matrimonium esse quando Ecclesia sic iudicat.
In dubio autem pro utroque foro, pro Matrimo-
nio est iudicandum. Filliuc. tr. 10. n. 136. Syluest.
v. Matrimonium 3. q. 2. Sanch. l. 5. d. 1. n. 4. Conar.
p. 2. c. 3. §. 2. Plura de conditionibus apud San-
chez toto l. 5.

CAPVT VII.

De petitione, ac redditione con-
iugalibus debiti.

83
Actus con-
iugalibus li-
citus & me-
ritus.

Actus coniugalibus ex se est licitus, fide edo-
cente potestque absque omni culpa exer-
ceri. Quia est actus virtutis iustitiæ, cum redda-
tur coniugi debitum ex pacto matrimoniali cō-
tractum. Vnde ipse matrimonialis actus in gra-
tia exercitus debitisque vestitus circumstan-

tiis, est meritorius sicut in ceteris bonis actibus
iusti contingit. D. Tho. 2. 2. q. 15. a. 2. Syluest. ibi
Sanch. l. 9. d. 1. n. 2. & 3. Pontil. l. 10. c. 1.

Tenentur sibi inuicem debitum reddere,
aquali iure. 1. Cor. 7. *Vxori vir debitum reddat. Tenetur*
similiter & vxor viro. Ideo aqualiter peccant coniuges
vir & femina negantes debitum alteri coniungi quali iure
petenti, siue expresse per verba, siue interpreta-
tione alicuius signi id innuentis expressione. Ne. debitum
gatio autem debiti peccatum est mortale regu-
lariter. Quia lege iustitiæ reddendum est unicui-
quod suum est: corpus verò vxoris est viri, & e-
contra. D. Tho. in 4. dist. 3. 2. q. 1. a. 2. & 3. Syluest.
v. Debitum. Ponti. l. 10. c. 2.

Dantur aliqui casus, quibus coniux debitum
obnegando, mortaliter non delinquit. Primò, si
petatur beneuolè & amicè non tanquam sibi
debitum ex iustitia, sed tanquā amicitia quod-
dam coniugale Symbolum. Secundò, quando
alter renuissè, ac frivole petit: aut rogatur facillè
acquiescit. Tertiò, si raro coniux abneget debi-
tum, vel si petitur non statim reddatur, sed per
breve aliquod differtur spatium. Similiter si cō-
iux frequentius petat, quam par sit, hæc tamen
intelligo, modo non sit incontinentia pericu-
lum, vel gravis morbi in petente. Nauar. c. 16. n.
24. Henric. l. 1. c. 15. n. 7. Rodrig. in suc. l. 42. Re-
ginal. l. 3. n. 282. Filliuc. tr. 10. c. 9. Diana p. 5. tr.
5. resol. 14. & tr. 14. resol. 36.

Pactum non petendi, nec reddendi debitum
mutuo coniugum assensu initum validum est. *Validum*
Quia nulli irrogatur iniuria: & licet possint est pactum
coniuges se mutuo voto ad id ligare, ita possunt non peten-
tibus se mutuo voto ad id ligare, ita possunt non peten-
tibus pacti remittere. Quia omnis res per quascum-
que causas nascitur, per easdem dissolvitur: cum in-
ergo mutuo consensu id conuenitum sit, nec sententia
Deo sit obligata ea continentia: poterit mutua
voluntate id pactum dissolui. Nauar. c. 12. n. 59.
Henric. l. 1. c. 15. n. 8. Rodrig. tr. 10. l. 1. n. 24. n. 14.
Ast si alter coniux nolit pactum remittere,
sed illi stare, non tenetur alter reddere: quia
non debitum, nam per pactum ius acquisiuit, vt
liber sit ab ea obligatione. Si tamen coniux vi-
deret alterum pacti initi penitere, adeoque ad
venerem propensum esse, vt negata sibi copula,
probabiliter existimet incontinentia maculan-
dum: teneretur reddere nō ex iustitia, sed ex cha-
ritate, ad subueniendum periculo ruinæ coni-
ugis Elig. Bassæ v. Debitum coniug. l. n. 3.

Præterea excusat a redditione debiti anima
periculum, v. gr. si aliqua circumstantia vsu Ma-
trimonii illicitum redderet. Item excusat vitæ
periculum, vel notabilis infirmitas, quamvis in
coniuge petente incontinentia adesset pericu-
lū. Quia obligatio reddendi debitum, intelligi
tur, salua sanitate & ordine naturæ, seu salua
subiecti consistentia. Vnde ob hanc causam ex-
cusatur coniux febris laborans, vel statim post
prandium, vel si petens laprosus sit, aut morbo gal-
lico laboret alterque sit sanus, & Medicorū iudi-
cio gravis infectionis adsit periculum; & hoc
intelligi, modo ante Matrimonium sanus ne-
cuerit, alterum huiusmodi morbis infectum: nā
si sciuerit, tenetur reddere. Quia per Matrimo-
nij contractum ad hoc se obligauit. Itē excusa-
tur femina a reddendo, quæ iudicio Medice-
rum non potest prolem viuam edere, & ex hoc
imminet sibi periculum vitæ ex partus diffi-
cultate. Posset tamen hæc femina reddere de-
bitum.

Secl. I. De Matrim. Essentia. Recep. Sent. 51

bitum, imò & petere ad vitandum in se, vel in coniuge incontinentiæ periculum postposito gravi mortis periculo. quod certum omnino non est. Sanch. l. 9. d. 6. m. 8. Sa v. *Debitum*. n. 15. Reginal. l. 1. m. 283. Sotus in 4. dist. 3. 2. q. 1. d. 1. Bonac. de Matrim. q. 4. p. m. 1. n. 4. Graf. p. 1. l. 1. c. 83. Rodrig. 10. i. sum. c. 242.

Per se loquendo non tenetur coniux debitum reddere alteri coniugi petenti tempore furoris vel ebrietatis. Quia furiosus vel ebrius humano modo non petit. Per accidens autem fieri potest, ut coniux ei reddere teneatur, verbi gratia, si ebrius aliquin expleturus sit libidinem modo illicito. At vir mentis compos peccabit reddendo debitum vxori amanti, cum ad sit periculum abortus, & enecandi foetum in utero, si ipsa concipiat. Si autem vxor sit sui compos, vir autem amens, licebit reddere viro amanti. Quia periculum prolis potest à femina præcaueri. Reginal. l. 1. m. 347. Sa v. *Debitum*. n. 16. Henriq. l. 1. c. 15. n. 10. Sanch. l. 9. d. 23.

A reddendo debito exculatur coniux ex coëundi impotentia. Quia impossibile non est obligatio. Peccatum verò esset mortale, de industria huiusmodi procurare impotentiam. Quia notabile proximo coniunctam habet iniuriã. Hoc autem verum, non tantum cum quis sciens se reddit impotentem modo illicito, ut per crebras pollutiones, aut ad alias accessus, sed etiã cum sciens modo licito, ut per notabilem in vigilis, vel ieiunij, sexcessum. At culpa vacat coniux se bona fide extenuans honestis studiis, & seruans Ecclesiæ ieiunia, aliãve ex deuotione moderata. Quia per hæc efficietur minus potens, non tamen impotens ad reddendum. Vnde maritus iure iustitiæ non tenetur calidis vii, ut potens ad copulam efficiatur: sed sufficit vte impotentem non reddat. Aliquando enim lege charitatis ad id tenebitur, dum sine graui corporeæ salutis detrimento id potest efficere, & vxor graue incontinentiæ periculum patitur, nisi frequentius sibi coniugali copula subueniatur, similiter non licet vxori, ita se abstinentiis & vigiliis dedere, ut deformis, viroque reddatur exosa. Syluest. verb. *Debitum*. 2. Sanchez libr. 9. d. 3. numer. 2. Reginal. libr. 31. numer. 285. Rosella verb. *Debitum*, m. 2. Filliuc tract. 10. numer. 305. Ponti. lib. 10. cap. 2. num. 7. & 8.

Scio, coniuges communi ex consensu posse à copula abstinere, secluso incontinentiæ periculo, ne prolem multiplicent, quam alendo non sunt, ut docent Nauar. c. 16. m. 25. Sanch. l. 9. d. 15. n. 1. Reginal. l. 31. m. 289. Nò tamen eximitur coniux à redditione debiti alteri coniugi petenti, gratia nò multiplicandi prolem. Quia ageret contra finem Matrimonij primarium qui est prolis procreatio. At mortale piaculum non esset ob eam causam debitum abnegare, quando non esset incontinentiæ periculum in altero coniuge. Quia à aliis iustitiæ debitis persequendus excusat incommoditas magna, & difficultas in filiis alendis videtur esse causa sufficiens ad illum excusandum. Diana p. 3. de Sacram. resol. 113. Sa v. *Debitum*, n. 18.

Coniux debitum potest, imò tenetur reddere alteri coniugi illicitè petenti, quãdo in exigente culpa lethalis est non ob aliquam circumstantiam tenentem se ex parte actus, sed ob solã circumstantiam personæ exigentis, v. gr. si maritus. Escob. & Mend. Theol. Moral. To. III. P. II.

lo sine peccato vel ratione voti castitatis, quo est illegitimus. Quia petens cum huiusmodi circumstantia, non amittit ius petendi, quamvis petat illicitè. Tamen quando vitium personale priuat coniugem iure debitum exigendi, tunc alter reddere non tenetur, sed iuste potest denegare. v. gr. si coniux affinitatem contrahat cum tuo coniuge ob copulam cum eius consanguinea habitam: vel cognationem cum eo spirituales. Quia ex quo actor perdit ius petendi, reus habet ius non debendi, negandi, & excipiendi: si verò sit incontinentiæ periculum in coniuge priuato iure petendi ob affinitatem, aut cognationem spirituales: lege charitatis tenetur alter coniux innocens ei incommodo subuenire siue reddendo exigenti, siue petendo. Moneo tamen, coniugem, qui affinitatem, aut spirituales cognationem contrahit, aut voto castitatis illegitur, non posse reddere debitum alteri, nisi quando ex lege iustitiæ reddere aliàs adstringitur. Henriq. l. 1. c. 15. n. 8. Syluest. v. *Matrimonium* 8. q. 15. disto 7. Couar. 4. Decretal. p. 1. c. 7. §. 2. m. 1. Sanch. l. 9. d. 6. m. 8. 13. & 14. Coninch d. 34. n. 18.

Mortale est, debitum reddere, quoties petens lethaliter delinquit ob aliquã ipsius actus coniugalis circumstantiam: & non solum ob solam circumstantiam personæ. v. gr. si petatur debitum in loco Sacro, vel publico, aut cum abortus periculo. Quia sicut petitio afficitur illa praua circumstantia, ita & redditiõ: vtraque enim polluit locum Sacrum, aduerlatur honestati, estque in tertij damnum. Petrus. Soto de tiam.

Matr. l. 16. Sanch. l. 9. d. 6. n. 16.

Debitum abnegandum non est petenti solum cum veniali piaculo siue ob circumstantiam personæ, siue ob circumstantiam actus, illicitè petatur. Quia adest semper ista causa excusans redditionem, videlicet, ne displiceatur petenti, ne oriantur lites, ac discordiæ inter coniuges. & ne priuatur absque culpa iure reddendi. Henriq. libr. 11. cap. 16. numer. 6. Sanchez libr. 9. d. 16. numer. 8. Diana part. 3. de Sacram. resol. 296.

Negare licet coniugale debitum ad vitandum magnum in bonis pecuniariis aut in fama detrimentum: vel ad magnam in illis communitatem acquirendam. Vnde quoties ad familiæ gubernationem, ac rei familiaris necessitatem exigitur coniugis absentia copulæ impeditiua etiam per longum tempus, non debet cenferi impedimentum irrationabile, & illicitum. Nauar. c. 16. n. 32. Sotus in 4. dist. 32. q. 1. a. 3. Sanch. l. 9. d. 4. n. 13.

Qui communem prolem in necessitate baptizauit, vel è Sacro leuauit fonte, quando sci licet non aderat alius qui eam dilueret: potest petere, ac reddere debitum, non obstante spiritali cognatione contracta cum coniuge. Quia æquum non est, ut aliquis subeat pœnã priuationis debiti reddendi ac petendi absque culpa, imò ex eo quod satisfecit obligationi filium diluens ne eternum deperiret. Cap. Ad limina 30. q. 1. Sylui. in supplem. q. 56. art. 2. Coninch. d. 34. n. 69. Henriq. l. 1. c. 28. Valent. 10. d. 4. q. 2. p. m. 3.

Qui sciens seu ex malitia extrã necessitatem diluit, aut tanquam patrinus in Baptismo, vel Confirmatione tenet communem filium, aut proprium alterius coniugis, priuatur.

92 Mortale est: reddere quoties petens mortaliter delinquit ob aliquam ipsius actus coniugalis circumstantiam.

93 Debitum abnegandum non est petenti solum cum veniali piaculo.

94 Negare licet ad vitandum magnum in bonis pecuniariis aut in fama detrimentum.

95 Qui filium in necessitate baptizauit, vel è Sacro leuauit fonte, quando sci licet non aderat alius qui eam dilueret: potest petere, ac reddere debitum, non obstante spiritali cognatione contracta cum coniuge.

96 Priuatur in re pœnã qui ex malitia diluit aut tenet communem filium aut proprium alterius coniugis.

COBAR
Mort
III. IV
IV

natur exigendi debiti potestate tenetur tamen illud reddere. Sanch. *lib. 9. d. 26. num. 7. Sa ver b. Matrimonij impedimenta*, num. 5. Reginal. *l. 31. num. 291.*

97
Quicum
coniugis co-
sanguineo
rem habet
petere non
potest, red-
dere tene-
tur.

Coniux, qui contraxit affinitatem cum suo coniuge, adulterando cum eius consanguineo, vel consanguinea, non potest debitum petere, reddere autem tenetur. Hæc autem privatio debiti locum habet quantumvis copula sit occulta ante omnem Iudicis sententiam. Coniux vero, cui debiti petitio interdicta est ratione affinitatis peccat mortaliter petendo, non obtemperando dispensatione. Quia in re gravi Ecclesiæ præcepto contrahitur. Henric. *lib. 11. cap. 15. num. 11. Candelabrum aureum de Matrimon. 1. part. nu. 97. Diana part. 3. tract. de Sacram. resol. 296. Sylvi. in supplem. quæstion. 58 art. 4. concl. 2. & 3.*

98
Impedimen-
tum hoc ex-
tenditur ad
gradum pri-
mum & se-
cundum, non
ultra.

Non impeditur à petitione debiti, qui habuit rem cum femina in tertio, ac quarto gradu cum sua vxore coniuncta, sibi que eodem gradu affine. Quia contrarium iure præscribi probari non potest. Itaque affinitas incestu contracta usque ad secundum solummodo gradum impedit debiti petitionem. Quod etiam fertur Sacram Congregationem declarasse, & merito. Quia affinitas non impedit, nec dirimit Matrimonium, nisi ob copulam ad quam ordinatur; nã est indecens inter affines. Ergo eo ipso quod eiusmodi affinitas restricta est per Tridentinũ, ut non impediatur, neque dirimat Matrimonium nisi in primo, & secundo gradu: etiam censetur restricta ut non impediatur petitionem copulæ nisi in eisdem gradibus. Unde quamvis petere debitum, sit distinctum à contractu Matrimonij: eo tamen ipso quod affinitas non obstat contractui, neque obstat debiti petitioni. Pontius. *l. 7. c. 33. citans multos. Sanchez lib. 9. d. 27. num. 14.*

99
Vxor non
priuatur iure
petendi
si per vim
vel metum
cogitur ad
copulam cum
pariti consanguineo.

Vxor non priuatur iure debitum coniugale petendi, quando per vim absolutam, & metum grauem cogitur ad copulam cum consanguineo, viri in primo, vel secundo gradu. Quia æquum non est, ut quæ caret culpa subeat penam priuationis debiti petendi. Nauar. *c. 27. m. 63. & alij.*

100
Non priuatur iure petendi con-
iux, qui ex
ignorantia
inuincibili
post coniu-
gium ini-
tum affini-
tatem, vel
spiritualem
cognitionem
cum suo con-
iuge contrahit.

Coniux, qui post Matrimonium initum contrahit affinitatem, aut spirituales cognitionem cum suo coniuge ex ignorantia iuris vel facti inuincibili, non priuatur iure petendi debiti. Quia iura prohibent debiti petitionem, quando, affinitas, aut spiritualis cognatio scienter est contracta. Imo quamvis quis habeat scientiam legis, & facti, nescit tamen, ex huiusmodi copula cum consanguinea vxoris in primo & secundo gradu confluere priuationem iuris petendi debitum ab vxore iure petendi non priuatur. Quia ignorantia pœnæ sicut ab incurrenda excommunicatione, irregularitate ex delicto, & aliis Censuris excusat: ita ab incurrenda priuatione iuris debitum petendi. Sa v. *Debitum*, n. 13. Henric. *l. 11. c. 15. Suar. 3. p. d. 67. Nauar. c. 16. n. 33. & c. 23. n. 47. Sanch. l. 9. d. 32. Diana p. 3. tr. 16. resol. 12.*

101
Qui dubitat de sui coniugij valore non potest debitum petere ante

Qui de sui coniugij valore dubitat, non potest debitum petere ante diligentiam adhibitam in agnitione veritatis assequenda. Quia fieri potest, ut Matrimonium sit invalidum, unde fornicationis se periculo exponeret. Attamen hic tenetur coniugi alteri, petenti debitu reddere, qui de coniugij validitate nõ dubitat. Quia alter est in

possessione, & in hoc sit possidendi conditio. Banes *disquisitionum* 2. q. 62. a. 6. dub. 5. R. d. 10. a. 1. sum. c. 2. a. 2. nu. 4. adhibitam, Henric. *l. 12. c. 6. m. 5. & 7. Diana p. 4. tr. 3. resol. 15. tenetur 1a.*

Et hoc mihi verum quoad redditionem non men red. solum post adhibitam diligentiam ad assequenda. dam veritatem, sed etiam ante illam adhibitam. Quia ex duobus malis minus est eligendum, quando aliquin perplexus quis esset vinculo peccati ad vtranque partem, siue agendo siue omittendo agere. At minus malum est, reddere, quam non reddere cum illud opponatur virtuti castitatis, hoc autem iustitia.

Verum qui post adhibitam diligentiam ad assequenda veritatem, adhuc dubius manet. Potest red. de sui coniugij bona fide initi validitate: potest dere, qui non solum reddere, sed etiam petere debitum. Post dilig. Quia coniux adhibita sufficienti diligentia, inuincibili ignorantia laborat, quæ à piaculo excusat: & non obstante dubio speculationis de valore Matrimonij, potest practice indicare si. manet. 2. a. bi illo uti licere, cum pro se stet possessio, si uterque. Quando vero uterque coniux dubitat de valore dubit. re coniugij bona fide contracti, neuter potest petere, nec reddere ante diligentiam sufficientem adhibitam. Quia uterque se fornicationis nec redde periculo exponeret: post diligentem verò in. re. quisionem uterque potest petere, & reddere. Coninch. *d. 34. n. 105. Filiuc. tr. 10. n. 343. Bonac. de Matr. q. 4. pu. 4. n. 6. Valer. 10. d. 10. q. 6. pu. 2.*

Qui verò mala fide Matrimonium contraxit, 103 dubitans de aliquo impedimento dirimente, nõ potest petere debitum petere. Quia nullum ad id ius petere, qui acquisiuit per Matrimonium cum huiusmodi mala fide dubio contractum, cum possessio mala fide in- contraxit, cepta ius non tribuat. Tamen tenetur reddere dubitans de coniugij petenti, qui bona fide contraxit, nec impedimentum dubitat de Matrimonij valore. Quia cum hic ius to dirime, ad copulam acquisiuit, non potest suo iure spo- te. liari ob malam fidem alterius, donec constet, irritum esse coniugium. Quando verò coniux uterque mala fide contraxit, dubius de aliquo impedimento dirimente, neuter potest petere, aut reddere. Sanch. *l. 2. d. 42. n. 1. Coninch d. 34. n. 101. Henric. l. 12. c. 6. n. 5.*

Qui probabiliter opinatur Matrimonium à 104 Quæ opin. se bona fide initum, esse nullum, non potest de bitum petere, sed non opinanti id reddere tenetur. Si tamen pro validitate, & nullitate Matrimonij opinionem probabilem coniux habeat, tunc potest petere, & reddere. Quia potest se qui opinionem probabilem probabiliori relinquit. Reginald. *l. 31. n. 101. Sanch. l. 2. d. 44. m. 4. ex D. id non opi- Thoma. in supplem. q. 5. n. 9.*

Non potest petere, nec reddere debitum coniux, qui moraliter certus est, Matrimonium suum esse nullum. Quia ex parte sua cognoscit coniugem alterum non suum, quod est malum intrinsecum. Et hoc verum existimo, quavis Matrimonium contractum sit bona fide ab altero coniuge, & compellatur ab Ecclesia per excommunicationem, & etiam grauiissima sequantur scandala, incommoda, & vitæ periculum. Quia cū excommunicatio falsa præsuppositione nitatur, coram Deo non ligat. Et quia si contrarium assereretur, sequeretur, fornicationem aliquando esse licitam, videlicet, propter famam, vel vitæ periculum. At hoc dicere erroneum est, cum sit mala intrinsecè fornicatio. Coninch. *d. 34. num. 96. Nauar. c. 6. n. 39. Sanch. l. 2. d. 49. n. 5. & 7. Sylvi. in supplem. q. 45. art. 4. quæstione 5. Scio, Mollesum in sum. tom.*

Secl. I. De Matrim. Essentia. Recep. Sent. 53

10. A. sum. tr. 4. c. 14. n. 90. & alios asseruisse contra-
riam sententiam probabilitatem habere nempe
femina teneat reddere debitum viro impedi-
mentum dirimens ignorantem si non reddens per
illum sit occidenda. Quia cum vir bona fide ni-
tatur, vitur iure suo petendo debitum, & illa
fornicatio erit materialis: & mulier magis teneat
non facere alteri aperta iniuriam quam peri-
culum fornicationis materialis vitare. At sen-
tentiam hanc rejicio, quia contrarium definitur
in Cap. Inquisitioni, de sent. excommunic. & illam
erroneam Sanchez citatus merito appellat.

Coniux dubitans de sui Matrimonij valore,
sive post examen, sive antea, non tenetur redde-
re debitum in priori bimestri. Quia alter non
habet ius petendi. Qui autem post bimestre non
dum consummat Matrimonium, & de eius va-
lore dubitat: potest reddere debitum, ne ultra
tempus bimestre signatum à iure, alterum con-
iugem detineat. Quia non tenetur cum tanto
suo detrimento, vel alterius, aut Religionem in-
gredi, ac à redactione debiti in dubio abstinere.
unde licite se illi materialis fornicationis pe-
riculo exponit. Valq. 1. 2. d. 66. n. 6. n. 33. Salas 1.
2. ar. 8. d. vni. s. 2. 2. n. 208.

CAPVT VIII.

De recto Debiti conjugalis resu.

107
Vt actus matrimonialis non solum sit licitus,
sed & meritorius, multae conditiones
sunt obseruandae his indicatae versibus:

Sit modus, & finis, sine damno, solue, cohare.

Sit locus, & tempus, tactus, ne spernito votum.

108
Primo Modus requiritur: ex parte enim mo-
di, vel situs congressus conjugalis potest red-
di vitiosus, cum scilicet aduersatur coniux na-
turali concubendi modo, qui si non seruatur
ratio tamen erit mortale piaculum, modo seruatur
vas naturale, & intra illud semen viri recipi va-
leat; plerumque tamen graue veniale est, nisi
aliqua necessitas excuset: Ponti. lib. 10. cap.
1. Tolet. lib. 7. cap. 2. 4. n. 1. Henric. lib. 11. cap.
16. n. 6. Coninch. d. 3. n. 80. Reginal. lib.
31. n. 335. Sanchez lib. 9. d. 16. n. 3. Diaria
part. 1. ar. 4. res. 1. 204.

109
Contingit, coniuges mortaliter peccare, quan-
do vase naturali dimisso, abutuntur, vel abuti
volunt non naturali: Aut procurant voluntaria
seminis effusionem extra copulae coniu-
galis vsum legitimum: vel tali modo coeunt, ex
quo sequitur voluntaria extra vas seminis pro-
fusio. Quia tunc impeditur generatio proles.
In reliquis autem, quae coniuges in copula ef-
ficiunt, seruato legitimo vase, culpam venia-
lem non excedunt. Quia generatio minimè im-
peditur. Grat. part. 1. lib. 2. cap. 82. n. 13. Filliuc. tr.
10. n. 329. Sanchez. l. 9. d. 16. Ponti. l. 10. c. 11. n. 7.

110
Secundo Finis asseruandus in vfu Matrimo-
nij. Certè multiplex potest esse per coniuges.
Generatio proles, fuga in continentia, debiti
reddictio, significatio vnionis Christi cum Eccle-
sia, sanitas corporis, delectatio carnalis. Licet
ergo actus conjugalis relatus in bonum pro-
lis, aut in bonum fidei, nempe dum exercetur
Esob. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. H

gratia proles habenda, aut seruanda fidei alteri
coniungi debitum reddendo. Si finis hic in sola
prole sistatur, à culpa veniali immunis non erit.
Quia debet intendi proles ad cultum Dei am-
plificandum: alias enim staretur in creatura, nec
bonum esset Sacramenti. Sufficeret autem ad
meritum, si in ipso actu, vel habitu in Deum re-
feratur. Bonac. de Matr. q. 4. pun. 6. n. 6. Sanch. l.
9. d. 8. n. 2. Reginal. l. 31. n. 336. ex D. Tho. in q.
dist. 11. q. 2. a. 1. ad 1.

Ex circumstantia finis mortalis est coniu-
galis actus, quando finis ipse est mortalis: vbi vero
est venialis finis culpa erit venialis. Et hoc in-
telligerim de exigente debito malo fine, aut
minus legitimo; reddens enim omni culpa
vacat; quia praua illa circumstantia ex parte so-
lus petentis se tenens, non inficit actum red-
denti debitum ex iustitia. Quando verò finis
extranei, in se tamen liciti, non sunt principalis
intentio, ad quam actus coniugalis referatur, sed
secundarij, & motui applicationis ad concubi-
tum, nulla est culpa. Syluest. v. De vnu. q. 2. D.
Antonin. 3. p. tit. 1. c. 20. §. 7. Sanch. l. 9. d. 8. n. 11.

Petito debiti causa fornicationis vitanda: in
ipso met petente tunc (quidem, aint) à culpa
veniali est immunis, quando, adhibitis aliis me-
dijs, nequit coniux carnis stimulos sedare: secus
quando potest conuenienter alio modo ab in-
continentia abstinere: tunc enim erit veniale.
Scio, hanc limitationem aliquibus non placere,
(de quo Sect. 2.) & merito. Quia valde anxij red-
derentur coniuges, praesertim qui sine spe pro-
lis copulantur, si examinare debeant, num alijs
medijs, verbi gratia, ieiunijs, alijsque corporis
afflictionibus, hae possint incontinentiae mede-
ri, similiter dixerim de petitione debiti ad tuen-
da, aut instauranda valetudinis finem: hae
enim culpa vacat, etiam si proportionata ad-
hunc finem alia media occurrant. Quia nulla
emergere potest inordinatio cum coniux vta-
tur re in se non mala ad effectum honestum, ad
quem naturaliter est proportionata. Henric. l.
11. c. 16. n. 4. Reginal. l. 31. n. 338. Rodrig. 10. 1.
sum. c. 24. n. 15. Laym. l. 5. ar. 10. p. 2. c. 4.

Vltus coniugij ob finem voluptatis tunc est
culpa lethalis, quando voluptas limites Matrimo-
nij excedit; verbi gratia quando coniux ita
voluptate captus ad suum accedit, vt paratus
sit ad accedendum, quamvis suus non ef-
fer. Quia vere gerit animum fornicandi. In
eo tamen accessu, vt sit mortale peccatum, de-
bet adesse actualis illa praua voluntas: & ha-
bitualis ad illum non sufficeret. Quia nullus
habitibus, sed actibus meretur, aut demeretur.
Proinde culpa esset mortalis, si coniux in actu
matrimoniali delectetur in alterius viri, aut
femine cogitatione carnaliter dilectorum.
Quia est delectatio morosa in obiecto mora-
liter malo. Si tamen delectatio in nulla re turpi
esset, sed in sola pulchritudine viri, aut feminae
vt vel sic ad actum conjugalem excitetur: nul-
lam video lethalis culpe suspicionem. Quia de-
lectatio in nullum obiectum turpe fertur, & ad
honestum finem dirigitur. Ab hoc nihilominus
coniuges periculo abstraherem. Syluest. v. De
bitum. q. 2. Sanch. l. 9. d. 17. n. 6.

Accessus ad uxorem causa voluptatis, veniale
non est. Quia libido illa limites Matrimonij non
exceedit, etsi enim actu copula habeatur propter
libidinē, habitu tamen refertur ad coniugij fines,
Cum

111
Quando ex
ne non recto
contrahatur
culpa lethalis
vel venialis.

112
Petito debiti
veniali est immunis,
quando, adhibitis alijs me-
dijs, nequit coniux carnis
stimulos sedare: secus
quando potest conuenienter
alio modo ab incontinentia
abstinere: tunc enim erit
veniale.

113
Quando donam
vixit Matrimo-
nij ob finem
voluptatis se
culpa lethalis
quando non.

114
Non est ve-
niale ad uxorem
accedere
voluptatis
causa si mi-
nus coniugij
exceedantur.

COBAR
Mort
III. IV
IV

cum à principio coniuges Matrimonium inie-
runt propter illos fines. Verum honestum est,
delectationem capere in re, quam quis licite
potest operari operans namque propter dele-
ctationem, operatur simul ob honestum fi-
nem ex parte operis licet ex parte sua, id est,
operatur propter finem delectabilem operetur. Hac
sententia coniuges à multis venialibus excuso-
piaculis. Scio probabilem contrariam esse sen-
tentiam, de qua proprium Problema instituta.
Ponti. l. 2. c. 21. n. 6. & 7. l. 10. c. 10. Dianap.
tr. 4. res. fol. 216. Sancius in select. d. 23. n. 15.

115

Requiritur ut
conjugalis
actus sit sine
damno.

Tertio requiritur ut actus conjugalis sine
damno geratur, id est, ut damnum vitetur, cui-
us conditionis defectu peccatum mortale
quis potest contrahere, verbi gratia, quando
inde abortus periculum probabiliter timetur,
ut accidit aliquando tempore coagulationis
& formationis foetus: tunc enim matrix ob de-
lectationem aperitur, & materia nondum per-
fecte coagulata profunditur. Adest etiam pe-
riculum foetus, quando coniuges congregiuntur
proxime ante partum, nam eo tempore
potest foetus haud difficile suffocari ob seminis
abundantiam. Tale tamen periculum raro est
ita certum hic & nunc, ut coniuges illud sub
mortali vitare teneantur. Reginal. l. 3. n. 341.
Sylvest. v. l. ebrium, n. 8. Sanch. l. 9. d. 22. num. 1.
Valentia. 10. d. 10. q. 6. punct. 2.

116

Accedere ad
vixorem men-
strui tempore
mortale non
est sed ut in
i. & aliquan-
do nec veni-
ale est.

Menstrui tempore accedere ad vxorem,
mortale non est, sed ut plurimum veniale ob
inhonestatem, & turpitudinem quae illo repe-
ritur in actu. Quando autem fluxus menstruus
est continuus nullum peccatum erit in viro ad
vixorem accedere. Quia raro posset iure suo
uti si à menstruata abstineret vxore, si autem
viri fluxum seminis patitur, non delinquit pe-
tendo. Quia semen illud generationi est ineptum,
& sic proles nulli inde dānum patietur.
Henric. l. 1. c. 15. n. 7. Tolet. l. 7. c. 24. n. 1. Rodrig.
p. 3. sum. c. 142. n. 17. Sanch. l. 9. d. 21. Diana p. 3.
tr. 4. res. fol. 204.

117

Requiritur
ut debiti
conjugalis so-
lutio.

Quarto requiritur ad rectum Matrimonij
vsum, ut conjugale debitum coniugi petenti
reddatur, quod innuitur verbo illo *solutio*. Et per
hoc indicatur potestas, quam uterque habet
coniux super alterius corpus: ita ut alter ex
iustitia teneatur potenti reddere sub poena
mortalis piaculi, nisi causa rationabilis excu-
set. In praefatis satis liquide constat. Reginal.
l. 31. n. 344. Tolet. l. 7. c. 24. n. 2.

118

Debet procu-
rari simulta-
nea semina-
tio effusio, quā-
do ad id licet
est iustum vti.

At cum propriè potestas, quam habet cōiux
in sui coniugis corpus, sit in eius semen: ideo
conari debent, ut simul seminent. Quia quam-
vis semen feminae nec actiue nec passivè ad
generationem concurrat iuxta probabilissi-
mam sententiam, iuvat tamen ad factum for-
mosiorem efformandum. Vnde coniugi tar-
diori ad seminandum licet se tactibus prae-
parare ad copulam, ut possit simul cum viro se-
minare. At si vir postquam seminauit, se retra-
hat ante vxoris seminationem, vxor potest se
tactibus excitare, donec seminet. Quia illi ta-
ctus ad complementum conjugalis actus ordi-
nantur. Scio quosdam hoc vxori negare, de
quo scilicet. 2. Henric. l. 1. c. 16. Sa. v. Debitum, n. 17.
Sanch. l. 9. d. 19. Bonac. hic, q. 4. pun. 6. n. 14. & 15.
Caiet. 2. 2. q. 15. 4. n. 11. dub. 5. Diana p. 2. tr. 3. res. fol.
38. Filliuc. tr. 10. n. 330.

119

Aliquando licet viro ipsa in copula non se-

minare, scilicet, si vxor non seminauit, nec in
vno, & altero seminaui extra vas periculū ad-
sit. Quia copula absque seminatione est solutio.
do quidā tactus qui licitus est cōiugibus, celsa
te pollutionis periculo. Sicut enim possunt con-
iuges communi consensu non vacare copulae ac
generationi: eodē consensu licebit à copula in-
cepta desistere, ubi neutrius seminis sit dispen-
dium. Iusta itē causa non seminandi esset, ne se-
minatio saluti noceat: vel si coniuges sint pau-
peres, & prole abundant, quā alendo non sūt: vel
ad sedandā concupiscentiā. Si autem femina iā
seminavit, vel ad id excitata sit, ita ut probabile
periculū seminandi adsit: lethaler delinquet
maritus data opera à copula desistere ante pro-
prij seminis effusionem. Quia est peccatū con-
trā naturā, cum sit consummatus coitus ex parte
feminae ex quo sequi nequit generatio: si vero
ē cōtra accidat, nēpe si viro seminante, femina
ante proprii seminis effusionem à copula desi-
stat, vel data opera nitatur non seminare, mor-
tale non esset, sed solū veniale. Quia eius semē
ad generationē non desideratur. Laym. l. 3. sect.
4. n. 19. Lessi. l. 4. c. 3. n. 55. Ponti. l. 10. c. 11. Diana
p. 3. tr. 4. res. fol. 204. & 227. & p. 4. tr. 14. res. fol. 37.

Mulier suae satisfacit obligationi, si viro exi-
gēti dedat quidē corporis vsū animū tamen ad
alia convertat, ita ut natura non excitetur. Quia
eo ipso cōgressus est aptus ad generationē, ite-
rilis enim, quae certo novit, se non seminaturā,
potest actū conjugale exercere, tā petēdo quā
reddēdo: quod tamē minime liceret, si viro se-
minante requireretur, ut mulier sese ad semina-
tionē excitaret, atq; aded in illū finē teneretur
cū excitatione praefata cōiugi subferuire. Vnde
verisimile est conjugatam feminā, cui venerij
nō placet actus, posse in reddendo debito ani-
mū ad alia convertere, & sic frigida remanere.
Quia semē femineū nō omnino requiritur ad
generationē: nā concitatio naturae solū requiri
ad seminationē videtur. At tamē nō potest mul-
lier ita se gerere, ex intēione generationis im-
pediēda. Praeposit. in 3. p. q. 6. de bonis Matr. d. 4.

Amortali exularim virum, qui in actu con-
iugali non seminat, quamvis femina iā semi-
navit, si post feminae seminationē aduerteret,
periculum sibi imminere, si seminet, quod ante
coitum non aduertit. Idē assero, si fera aut ho-
stis superueniret, vel si aduerfaretur naturali
honestati aliquo superueniente: tunc enim po-
test vir, se retrahere etiam si adsit extravas ef-
fusionis periculum. Quia licet natura nullam
seminis administrationem homini concesserit
ut extrā legitimū Matrimonij congressum effu-
dere possit: at ut illud nō effunderet intra cōgres-
sū illū, concessit administrationē in calu virgē-
tissimo, scilicet, ad vitam tuendam, ac naturali
consulendū honestati. Sanch. l. 9. d. 19. n. 6. & alij.

Quando autem Matrimonio consummato,
superuenit cōiugibus impotentia intra vas se-
minandi ob morbum aliquē, ob senij vici, vel ar-
bitudinē feminae: nullatenus licita est eis cō-
iugalis copula sed amplexus, oscula, & tactus
modo periculū pollutionis nō adsit, illi tanquā
vere cōiugibus permittuntur. Si verò cōsidera-
tis omnibus circumstantiis, probabilis spes ad-
fuerit intra vas seminandi, licitum est his con-
iugibus id ipsum per copulam attentare, etiam
per accedens, ac praeter eorum intentionem
extrā vas semen profundatur. Quando vero
vxor

Sect. I. De Matrim. Essentia, Recep. Sent. 55

vxor semen intrā vas receptum retinere non valet, licitum est nihilominus copula vri. Quia talis effusio præter intentionem enecit & contraria femineæ sæpè necessariū semen attrahit ad generationem, expulso superfluo. Bonacin. *bic. qu. 4. punct. 6. numer. 17.* Henricus. *lib. 1. cap. 16. numer. 7.* Sanch. *lib. 9. d. 1. numer. 20.* 21. & 22. Rebel. *lib. 3. qu. 16.* Reginald. *lib. 3. r. numer. 334.* Nauar. *cap. 2. numer. 60.* Mortaliter autem peccaret femina statim post coitum mingens, vel quidquam aliud gerens ea intentione, vt receptum semen effundat. Quia faceret contra finem, ad quem semen est à natura institutum. Sanch. *d. 10. numer. 3.* Quod si ex Bellochij de *casib. reseru. part. 2. qu. 4. numer. 365.* sententia mulier mortaliter non delinquat, quia ex hoc non possit generatio impediri: posset tamen contra conscientiam delinquere. Diana *part. 5. ar. 5. res. 1. 5.*

Quinto requiritur coniugum cohabitatio in eodem thoro, ac domo, quod innuitur verbo illo, *Cohære.* Vnde qui dimittit vxorem, & per alienas provincias sine eius licentia, vel casu vigenti diuagatur, in status mortalis culpæ est, nec absoluehdus, donec proponat, ad vxorem redire. Quia subtrahit ei vsus Matrimonij commoditatem, cui ex iusticia obicem apponere non debet. In aliquibus tamen casibus non tenetur vxor viro cohabitare, & contra, verbi gratia, per alterutrum fornicationem: & cum alter trahit alterum ad peccandum, ita vt alter non possit se ab ipso, liberare, quin peccet: & cum alter sit infidelis, vel hæreticus, & cum vnus coniugum timet sibi infectionem lepræ, vel alterius contagiosi morbi, si cum infecto coniuge cohabitaret. Porro vxor tenetur sequi virum vltro mutantem domicilium, quando nullum extat pactum in contrarium. Tolet. *lib. 7. cap. 25.* Nauar. *cap. 16. numer. 25.* Valent. *tom. 4. d. 10. q. 4. punct. 2.* Sanch. *lib. 9. d. 14. numer. 29.*

Profectò cum vxor debeat sequi viri infortium, non per modum pœnæ, sed tanquam omnis Matrimonio annexum: hinc si maritus in exilium pellatur, aut excommunicetur, vel ex causa necessaria aliò transferat domicilium, tenetur vxor illum sequi, quamvis antea pactum fecerit, domicilium aliò non transferendum. Quando verò tempore contracti Matrimonij vir solebat diuagari, & vxori hoc notum erat, modo vir non vagetur ex turpialiqua causa, tenetur sequi virum. Quia censetur, se ad hoc obligari voluisse. Secus dixerim, si femina ignorauit, virum solitum esse vagari, tunc enim non tenetur, cum cum suo notabili incommodo sequi. Rodrig. *tom. 1. sum. cap. 15. n. 2.* Nauar. *cap. 13. numer. 10.* Reginald. *lib. 3. r. m. 309.* Sanch. *lib. 1. d. 1. numer. 12.*

Demum in Carminibus illis *num. 107.* præmissis aliæ particule continentur, nempe *Locus, Tempus, Tactus, Votum.* De loco sacro, vbi non licet coniugalem copulam geri, suprà discussimus. De tempore, quo congregi cum vxore fas non est, diximus, cum de Sacra Communionis sermo processit. De tactibus, & osculis inter coniuges ad sextum Decalogi præceptum sermo redibit. Quando verò adstricti castitatis voto coniuges petere, vel reddere possint, aut non possint, in materia de Voto dilucidabimus.

CAPVT IX.

De Diuortio ex adulterio.

Diuortium est *Legitima viri ab vxore, vel vxoris à viro separatio.* Et iuxta Iurisconsultum Diuortium dicitur, vel à mentium diuersitate, vel quā in diuersas partes eunt, qui Matrimonium contrahunt. Tripliciter autem potest accipi. Primò, pro Matrimonij dissolutione quo ad thorum, seu quo ad carnalem copulam. Secundo, pro dissolutione Matrimonij quo ad thorum, & habitationem. Tertio, pro repudio, & pro dissolutione Matrimonij quo ad vinculum. Differunt verò diuortium, & repudium, quod diuortium de sola vxore, atque ad Matrimonium consummatum dicitur: repudium autem de vxore, & de sponsa de presenti nondum cognita. Sanch. *lib. 10. d. 1. numer. 1.* Bonac. *bic. qu. 4. punct. 5. numer. 1.* Sylui. in *supplem. qu. 62.*

Diuortium quo ad vinculum siue repudium apud Hebræos antè Euangelium, vel licuit ex Dei dispensatione, vel quidem permillum fuit tanquam minus malum ad maiora vitanda. Apud Gentiles permillum fuit ipsorum legibus, non tamen fuit licitum. Quia pro iis Deus non legitur vnquam dispensasse. Post legem autem Euangelicam, nec ipsis Iudæis, nec aliis infidelibus permillum est repudium, nec per illud dirimitur Matrimonium. Quia Christus Dominus *Mat. 19. id.* reprobauit. Ideoque Iudæi, & Gentiles repudiantes vxores mortaliter peccant, & cum ad Christianismum conuertuntur, si tempore infidelitatis legitimas repudiarint vxores, cogendi sunt ad illas redire, nisi casus accadat, in quo per conuersionem alterius dirimatur coniugium infidelitatis tempore contractum. Henric. *lib. 11. capite 8. numero 13.* Sotus in *4. d. 35. question. 2. artic. 1.* Filliuc. *tratt. 10. numer. 363.* Sanch. *lib. 10. d. 1. numer. 9. & 10.*

Profectò quatuor sunt diuortij causæ, *Adulterium: Hæresis, & Apostasia: Inductio ad peccatum: & Sæuitia.* Sylui. in *supplem. question. 62. artic. 1.*

In primis dissero de Adulterio. Certa fide tenendum, per adulterium Matrimonij vinculum non dissoluit, sed quo ad thorum, & habitationem. Certè adulterium alterius coniugis est causa sufficiens, vt innocens possit à nocente diuertere, vt constat ex verbis Domini *Mat. 5. & 17.* idque ex Matrimonij natura. Quia fidem frangenti fides seruanda quo ad thorum, & habitationem non est.

Matrimonium quo ad thorum, & habitationem dissoluitur per omnes eas species luxurie, in quibus coniux diuidit carnem suam cum alio: & huiusmodi carnis diuisio reperitur primò in omni concubitu naturali cum alio. Quia talis concubitus est adulterium, siue simplex si coniux sit solutus: siue duplex, si cum alio coniugato accadat. Deinde sit carnis diuisio in copula contra naturam siue Sodomitica cum matre, vel femina actiue, aut passiuè, modo sit

E 4 complexa.

126
Diuortium
quod & quod
implex.

127
Licuit iudæis
repudium
Gentilibus
minimè.

128
Quatuor diuortij causæ.

129
De diuortio
ob adulterium.

130
Matrimonium quoad
thorum dissoluitur
per omnes luxurie
species in quibus
coniuget carnis
diuisio.

COBAR
206 MORT
M. III. IV
E. IV

completa. Tertio fit carnis diuisio per copulam
femine cum femina, modo semen vnus in
vas alterius medio instrumento, vel sine illo
immittatur. Denique copula bestialis satis est
ad diuortium Quia caro coniugis cum bestie
carne diuiditur Bonacin. hic, quest. 4. punct. 5.
num. 1. Sanch. lib. 10. d. 4. num. 1. & 14. Filliuc.
tract. 10. num. 367. Syluest. verb. Diuortii, quest. 7.
Santi. in select. d. 11. num. 12.

¹³¹ At dissolui non potest Matrimonium quo
Minime ad thorum per eas luxurie species, in quibus
autem qua- caro cum alio non diuiditur. Quia tunc non
do caro non violatur perfecte Matrimonij fides. Vnde per
diuiditur. mollitiem non dissoluitur, siue fiat adminicu-
lo proprio, siue alieno extra vas naturale, vel
pæpostherum. Item nec per oscula, ample-
xus, & tactus libidinosos, quamvis ad-
fuerit animus perueniendi ad adulterium.

Neque per immissionem virilis membri in vas
femineum absque seminatione. Neque per re-
ceptionem seminis in vase absque viri admini-
culo: verbi gratia, si in balneo matris
attraheret semen à viro profusum. Neque per
conebitum cum femina, aut bestia, mortuis,
vel cum mulieris statua. Quia hæc non est pro-
pria diuisio carnis cum alio. Copula autem So-
domitica cum propria vxore inuita non est sa-
tis ad dissolutionem. Quia per eam non diuidit
vir carnem suam cum alio. Si tamen vir admo-
nitus ab vxore desistere nollit, tunc haberet
vxor iustam causam diuertendi ob induc-
tionem ad peccatum, de quo inferius. Nauar. con-
sil. 1. de diuor. Syluest. Tabie. Rosel. Caiet. apud
Sanch. lib. 10. d. 1. n. 8. Henric. lib. 11. c. 8. num. 13. &
ipse Sanch. num. 12.

¹³² Quamvis adulterium per se sit causa suffi-
ciens ad diuortium, in aliquibus tamen casibus
In aliqui- bus casibus verè non licet illud facere. Primo quando vtr-
que adulterium que adulterium patrauit, vel crimen æquina-
ad diuortium lens. Quia paria delicta mutua compensatio-
non sufficit. ne abolentur. Secundò, quando vir expressè,
vel tacitè vxorem prostituit, siue inuitam, siue
volentem: aut conscius adulterij vxoris non
vult prohibere, cum absque suo graui incom-
modo possit. Non sic de vxore conscia adulte-
rij viri, quia si postituè consentiat, tunc com-
pensabitur: si verò tantum conscia sit, & non
prohibeat, non est satis. Quando autem vir fuit
tantummodò causa remota, & occasio adulte-
rij vxoris, verbi gratia, si illam iniuste domo
expellit, aut necessaria abnegat alimenta: po-
test ab ea diuortium agere. Tertio, quando vxor
fuit violenter oppressa, etiam si ipsa per acci-
dens violentie caudam dedisset. Si autem non
per vim præcisam, sed per metum grauem co-
gnita fuerit, posse virum ab ea diuertere, alios
affirmare, alios negare scio, de quo section. 2.
Quartò, si coniugi copuletur alter sub viri
proprij specie latenter, & bona ex parte con-
iugis fide. Quia sicut ignorantia inuincibilis
excusat à culpa, ita & à pena. Idem asseruerim
quando vxor probabiliter credit, virum obisse,
alij nubit; Quintò denique, quando coniux in-
nocens condonauit alteri adulterium expressè
per verba, aut tacitè per signa. Quod si post
reconciliationem relabatur, non releuatur
condonatione facta, Quia præcedens venia ad
futura delicta non trahitur. Coninch. d. 35.
num. 7. Filliuc. tractat. 10. num. 371. & 372. Hen-
ric. lib. 11. cap. 17. Reginald. lib. 31. numer. 321. &

322. Sanch. l. citata d. 15. vbertin. Diana p. 1.
tractat. 4. resolut. 257.

¹³³ Vt autem coniux in foro conscientie sui
coniugis adulterio diuortium gerere valeat, re-
quiritur, ac sufficit notitia moraliter certa, vel ciar, ut con-
suspicio violenta talis, qualis in foro externo iux in foro
sufficeret, ad conuincendam de adulterio vxor- conscientia
rem, vt accidit, quando ipsa adulterium profi- diuortium
tetur, vel quando inuenta est nuda cum nudo, gerere pos-
set sola cum solo in lecto, in locis secretis, la- sit.
tebris commodis, & horis electis. Ex solis au-
tem oculis, amplexibus, &c. si alia adminicula
non concurrant, non fit violenta suspicio. Mul-
tò minus sufficiunt xenia, aut verba amatoria.
Sanchez libro 10. d. 12. à numero 39. Sa verb.
Diuortium, numero tertio, Filliuc. tractat.
10. numer. 388.

¹³⁴ Vt verò fiat diuortium in foro externo, re-
quiritur, vt adulterium probetur, & sit noto. In foro ex-
terno: quamvis probatio hæc pro conscientia terro pro-
foro sibi vir ius dicere potest, sublatò scandalo, batio re-
cum defectus probationis non sit ex culpa sua. quiritur.
Diana post alios part. 3. tractat. 4. reso-
lut. 257.

¹³⁵ Coniux innocens conscius adulterij sui con-
iugis potest, secluso scandalo, propria autori-
tate facere diuortium ab adultero, siue deli-
necens po-
ctum sit publicum, siue occultum. Quia iure test scilicet
naturæ frangenti fidem, fides non est seruanda scandalo
citra delictum. In foro tamen externo cogen- propria au-
dus est redire, donec adulterium probetur. Ipse thoriare
autem innocens coniux, quamvis per excom- facere di-
municationem, vel præceptum à Iudice coga- nortium ab
tur cohabitare, ex natura rei, & secluso scanda- adulterio
lo, non tenetur obedire. Quia præceptum Su-
petioris non obligat in conscientia, quando ex
falsa præsumptione procedit. Nauar. cap. 2. nu-
mer. 21. Coninch d. 35. num. 2. Reginald. lib. 21.
287. Diana part. 3. ar. 4. resolut. 257. Sylui. in suppl.
qu. 61. art. 3.

¹³⁶ Duplici in casu tenetur maritus sub mortali
facere cum vxore adultera diuortium. Primo, Duplici in
casu ten-
quando per diuortium emendationis fructum
sperat, si verò non sperat, sed potius maiora ti-
met incommoda obuentura diuortij occasione, tur maritus
diuortium
puta rixas, & cædes inter ipsum, & parentes facere adu-
vxoris, diuortium gerere non tenetur. Quia mi-
nimè tenetur cum tanto suo incommodo de-
linquentem corrigere in extrema salutis ne-
cessitate non existentem. Secundò tenetur,
quando imminet scandalum, vt si ipse existi-
metur conscius, ac fautor delicti, nec alia ra-
tione valeat scandalum occurrere. Vxor autem
regulariter non tenetur dimittere virum in
adulterio persistentem. Quia est subdita viro,
& ex hoc nullum affolet scandalum obuenire:
communiter enim creditur vxori viri adulte-
rium displicere. D. Thom. in supplem. quest. 62.
art. 2. Sylui. ibidem. Sanchez lib. 10. d. 13. num. 5.
& 10. Tolet. lib. 12. cap. 20. Nauar. cap. 16. num.
18. Coninch. d. 35. dub. 3. Filliuc. tractat. 10.
numer. 390.

¹³⁷ Quando autem coniux vtrique adulterium
commisit, sed alter iam emendatus, potest hic
petere diuortium ab altero non emendato, vtrique
quando eum ad nouit, vt se corrigeret, & re- adulterium
nuit, imò denuo fuit in adulterium lapsus. Quia commissi
quando coniux emendatus monet adulterum, sed alter
offert illi reconciliationem: Ergò si post mo- emenda-
nitionem nò vult emendari, potest emendatus
ab

Sect. I. De Matrim. Essentia, Recep. Sent. 57

ab eo diuertere. Nauar. lib. 4. consil. consil. 1. de diuor. Reginald. lib. 3. numero 321. Henricu. libro 11. capite 17. Sanchez libr. 10. d. 7. numer. 4.

118 Innocens coniux antequam status alterutro mutetur, potest facto diuortio, adulterium cogere, vt ad se redeat. Quia sententia diuortij facta est in pœnam adulteri, & in fauorem innocentis, vnde iuri suo renuncians, potest illum in amicitiam reuocare. Ponti. lib. 9. cap. 19. num. 3. & 4. Diana part. 3. tractat. 4. resolut. 257. Azor. tom. 1. libr. 13. caput. 14. Coninch. d. 35. dub. 1.

119 Nulla actio requiritur coniugi adultero, vt illam diuortij sententiam. Quia retractandum non est, quod semel recte fuit definitum: & sententia diuortij non fertur sub conditione in fauorem rei, sed absolute fertur in illius odium. Integrum tamen est Iudici, vt eos ex officio conciliet, illos cogens, quando adeest scandalum, vel manifestum innocentie periculum. Hinc fornicationi dans operam post diuortij sententiam, non tenetur admittere adulterium à se dimissum, donec per Ecclesiâ compellatur. Imò nec tenetur fateri crimen coram Iudice ex officio procedente, nisi iuridice interrogatus. Reginald. libr. 31. numero 330. Henricu. libr. 11. capite 17. numero 3. Filliuc. tractat. 10. numero 378. Sanchez libr. 10. d. 9. numer. 10.

140 Verum quando coniux innocens mutauit statum, vel quia in Religione professionem emisit, vel quia Ordine Sacerdotis est initiatus, & postea fornicatus, non potest reddi adultero relicto, neque officio Iudicis. Quia iam Monasterio, vel Ecclesiâ ius est acquisitum, quod non debet ob delictum amitti. Idem dixerim, si innocens sit fornicatus post sententiam, sed ante status mutationem. Nam si postea mutet statum, non potest compelli ad reditum cum vxore. Quia vxor priuata est omni iure, & Iudex ex officio non debet perfectionem statum impedire. Filliuc. tractat. 10. n. 379. Sanchez libr. 10. d. 9. num. 35.

141 Quando adulterium est notorium, vel post sententiam diuortij, coniux innocens potest emittere votum simplex castitatis adultero inuito, vel ad Religionem transire, vel Sacris Ordinibus initiari. Quia coniux adulter priuatus est omni coniugali iure. Nec propterea necesse est adulterum etiam profiteri, sed potest manere in seculo etiam absque castitatis voto. Sanch. libr. 10. d. 11. num. 16. Coninch. d. 35. dub. 5. Reginald. libr. 31. num. 326. Bonacin. hic. qu. 4. punct. 5. num. 23. Caueat tamen innocens, ne Ordines Sacros suscipiat, (addit Bonacin.) aut Religionem ingrediatur, quando delictum alterius coniugis est occultum. Quia fieri potest, vt non probato delicto, vxori adulteræ restitatur, aut sequatur scandalum.

142 Innocens coniux copulam sponte habens cum adultero coniuge etiam occulto, siue petendo, siue reddendo, modò adulterij sit conscius, censetur adulterij iniuriam condonare: ac proinde deinceps, non erit sibi integrum facere diuortium. Quia copula illa amicitie est actus, & caro antea per adulterium diuisa ad unionem restituitur, & fit vna cum innocenti caroi, & hoc verum siue copula fiat ante, vel

post diuortium celebratum. Retentio autem a Iulteri apud innocentem censetur etiam condonatio, modo innocens sit certus de adulterio, & ipsum sit ita publicum, vt nulla possit tergiversatione celari. Idem asseruerim, si innocens sponte, & scienter familiarem sese exhibeat adultero, colludendo, ridendo, ac comedendo cum eo: & à fortiori si oscula, & amplexus intercedant. Porro hæc tacita condonatio solummodò præsumptione nititur, non veritate; quare si sit animus non condonandi, non erit in conscientie foro. In foro tamen externo præsumitur. Quia nullum ius decernit, esse condonationem. Graf. 2. part. lib. 1. cap. 12. num. 84. Lopez part. 1. Instruit. cap. 295. Angles flor. 1. part. de Matrim. quæst. 9. de diuor. artic. 1. Sotus in 4. d. 36. qu. vii. art. 1. Syluest. verb. Diuortium, qu. 9. Filliuc. tractat. 10. num. 293. Henricu. libr. 11. cap. 17.

CAPVT X.

De Diuortio ob hæresim, vel apostasiam.

143 Altera causa diuortij iure diuino naturalis, & humano Ecclesiastico est hæresis, vel apostasia à fide, in qua alter coniux labitur. Est de fide in Tridentino sess. 28. can. 8. definita veritas, contra quosdam hæreticos admit- tentes solam fornicationis causam ad diuortium gerendum. Est tamen inter has causas discrimen, quia ob fornicationem conceditur diuortium perpetuum ob alias autem causas nempe hæresim, inductionem ad crimina, & sceleritiam, solum est ad tempus, quo durat. Quia causa in fornicatione est ex ipsa coniugij natura, eo quod fides promissa violata fuit, cum autem hæc sit perpetua, ita & dimissio. Cæteræ autem causæ cum non sint ex coniugij natura, perpetuæ non sunt, ac proinde tantummodò dum ipsæ permanent, diuortium permittitur. Bellarm. lib. 1. de Matrim. cap. 14. Nauar. cap. 12. num. 21. Sanchez libr. 10. d. 15. numer. 2.

144 Coniux Catholicus potest autoritate propria, imò tenetur à coniuge hæretico non respicienti recedere. Quia ius naturæ obligat proprium animæ periculum cauere. Verum postquam accessit Ecclesiæ sententia damnans hæreticum, in pœnam admissi hæreseos criminis Ecclesiâ facit ius coniugi Catholico in perpetuum diuertendi ab hæretico etiam respicienti. Antè sententiam verò, & condemnationem hæretici tenetur Catholicus respicientem admittere ad coniugale consortium. Hinc coniuge hæretico iam Ecclesiæ sententia damnato, integrum est Catholico, ad Sacrum Ordinem transire, sicut & ad Religionem, votòve castitatis se adstringere in seculo. Ipse verò hæreticus iam damnatus posset etiam ad Religionem transire, obtenta prius Catholici licentia; vel sine illa si iam ipse Catholicus sit professus, vel Ordines Sacros susceperit. Filliuc. tractat. 10. num. 396. Sanch. libr. 10. d. 15. num. 9. Rodrig. tom. 1. sum. cap. 130. num. 2. conch. 2.

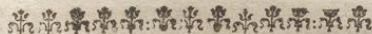
COBAR

206 MORE
M. III. IV.

ET IV.

concl. 2. Porti. lib. 9. cap. 2. num. 3. Diana part. 6. tract. 7. resolut. 25.

145 Antè sententiam de hæresi non potest compensare adulter suum delictum cum hæresi. Quia antè sententiam, non est sufficiens causa diuortij nisi ad tempus, dum scilicet non respicit: postquam autem est emendatus, tenetur adulter illum recipere; vnde hæreticus antè sententiam condemnatoriam potest ab adultero diuertere: non hic ab illo, nisi ad tempus. Post sententiam autem, quamvis probabile sit, utramque fornicationem, carnalem scilicet, & spirituales posse compensari: receptiori ex sententia non potest hæreticus uti adulterio pro compensatione. Quia ipsi diuortium est in penam hæresis, & adulterium alterius hæretici penam: non tollit. Imò compensatio minime datur si uterque coniux sit in hæresim lapsus. Atque qui hæresis non est damnatus potest diuertere à damnato, & reconciliato: hic autem minime ab illo nisi ad tempus, dum non respicit, & tenetur ad respicientem redire, donec condemnatur. Quia in condemnato inuenitur causa sufficiens perpetui diuortij, in non condemnato autem solummodò ad tempus. Sanchez lib. 10. d. 16. num. 3. & 4. Syluest. verb. Diuortium, quæstion. 11. §. 14. Henric. l. 11. cap. 17. num. 6. & 7. Filliuc. tractat. 10. numero 399. Valent. tom. 4. d. 10. quæstion. 4. punct. 2.

CAPVT XI.

De duobus aliis Diuortij causis, scilicet inductione ad peccatum, ac Sæuitia.

146 Inductio ad peccandum causa diuortij; non autem grauiissima (præter adulterium & hæresim) quædam con- aliis ruinæ. Quia iure naturali, & diuino cuique licet tam corporis, quam animæ periculum præcauere. D. Thom. in 4. dist. 39. quæstion. 1. artic. 6.

147 Speciatim reuocato ad delinquendum coniugis inductiones. Hinc iusta causa diuortij erit, si vir sit leno suæ uxoris, vel domi admittat viros parum pudicos, qui absente marito illam sollicitent: & admonitus vir non corrigatur. Item si alter habitare nolit, nisi alter latrocinium exerceat, vel si ad præposteram venerem inducere satagat, vel si alimenta administret ex rebus furto ablati, sciente femina. Henric. lib. 11. cap. 17. num. 7. Nauar. cap. 22. num. 22. Filliuc. tractat. 10. num. 400.

Hoc diuortium ob inductionem ad peccandum, non conceditur perpetuum, sed ad tempus, quo inductio illa ad peccandum durat: & perpetuum proinde respicientem coniuge ad peccatum inductente, ac seridò conuerso, tenetur alter eum diuortium. Vnde ratione periculi lapsus in peccatum ad hoc diuortium celebrandum, non est necessaria Iudicis sententia. Quia non est perpetuum. Henric. l. 11. cap. 77. num. 7. Filliuc. tract. 10. num. 400. Nauar. cap. 22. numer. 22. Syluest. verb. Diuortium, quæst. ultim. Sanch. libr. 10. d. 17.

Quarta causa sufficiens ad faciendum diuortium non perpetuum est sæuitia coniugis, quando est tanta, ut absque graui damni periculo non possit alter cum illo habitare, donec coniux sæuens sufficienter præstet securitatis cautionem. Non solum autem sæuitia præterita iustam exhibet causam diuertendi, non perpetua, sed etiam timor futurae sæuitiæ. Porro huiusmodi sæuitia potest præsumi quandiu vir retinet concubinam domi, vel etiam extra domum. Propterea vxor potest à viro recedere, donec vir dederit sufficientem cautionem pignoratitiam, & fideiussoriam, vel saltem iuramentum expellendi concubinam, illamque in posterum non recipiendi. Item furor alterius coniugis, quando ita est vehemens, ut alter periculum subeat cohabitando. Vel quando vnus coniugum tentauit alterum occidere. Vel quando delictum vnus potest esse alteri grauius damni causa, verbi gratia, quando vxor est venefica, liberorum interfectrix: vel quando timetur, ut enecet virum, est causa sufficiens. Nauar. cap. 22. num. 22. Filliuc. tract. 10. numer. 401. Sanchez libr. 10. d. 18. Couar. 4. Decretal. part. 2. cap. 7. §. 5. Sylui. in supplem. q. 62. artic. 1.

Quando diuortium est absolutum, ac perpetuum ratione incorrigibilis sæuitiæ, aut furoris alterius coniugis, licet ad Religionem transitis vel ad Sacrum Ordinem ei qui sanus est, & innocens. Quia est eadè ratio, quæ in diuortio per adulterium, vel hæresim. Si verò non sit perpetuum, sed temporale, quale communiter esse solet, non licet. Quia cum diuortium perpetuum non sit, coniugale non est amissum, sed eius executio est temporaliter suspensa. Vnde si sanus possit habitare cum altero, non poterit transire ad Religionem. Sanch. l. 10. d. 18. n. 47. & 48. Nauar. conf. 5. de diuor. Henric. l. 11. cap. 5. n. 10.

Apud innocentem est educanda proles, quando culpa alterius coniugum diuortium est factum. Ab hac autem regula aliqui casus excipiuntur. Si parens innocens esset infidelis, factio diuortij apud fidelem, quamvis in culpa fuerit, est educanda. Si mulier ad secundas transit nupcias, tunc apud patrem, etiam si in culpa fuerit, est educanda. Si mater causam diuortij dedit, & ipsa est locuples, vir autem pauper apud matrem soboles est alenda. Denique debet proles educari apud parentem innocentem, rei quidem expensis.